

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
 “КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”

Факультет соціології і права

Кафедра інформаційного права та права інтелектуальної власності

“На правах рукопису”
 УДК 347:004.056.53](043.3)

“До захисту допущено”
 Завідувач кафедри

_____ С.Ю. Петраєв
 “ ____ ” _____ 2018 р.

Магістерська дисертація
зі спеціальності 081 “Право”

на тему: Правовий захист інтелектуальної власності в Україні

Виконав: студент 2-го курсу магістратури, групи СП-371мп

Велика Єва-Бріджит Сергіївна

(прізвище, ім'я по батькові)

 (підпис)

Науковий керівник: доцент кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності, д.ю.н. Гордієнко С.Г.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

 (підпис)

Рецензент: доцент кафедри господарського права та процесу, Навчально-наукового інституту права Університету ДФС України, к.ю.н. Починок К.Б.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

 (підпис)

Засвідчую, що у цій магістерській роботі немає записаних з праць інших авторів без відповідних посилань.

Студент _____
 (підпис)

Київ - 2018 року

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ.....	7
1.1 Поняття охорони та захисту прав на інтелектуальну власність.....	7
1.2. Форми та способи захисту прав на інтелектуальну власність.....	14
1.3. Правовідносини у сфері захисту прав на інтелектуальну власність в Україні 25	
РОЗДІЛ II. ЗАХИСТ ПРАВ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	32
2.1 Особливості та поняття доказів та доказування в цивільному судочинстві	32
2.2. Особливості та поняття доказів та доказування в адміністративному судочинстві	42
2.3. Особливості та поняття доказів та доказування в господарському судочинстві	48
2.4 Особливості та поняття доказів та доказування в кримінальному судочинстві...	52
РОЗДІЛ III. ЗАХИСТ ПРАВ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ	63
3.1 Захист прав на інтелектуальну власність за кордоном: норми законодавства та механізм їх застосування	63
3.2. Міжнародні стандарти захисту прав на інтелектуальну власність.....	68
3.3. Перспективи розвитку вітчизняного законодавства у сфері захисту прав на інтелектуальну власність	75
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема боротьби з порушеннями прав суб'єктів на інтелектуальну власність за допомогою заходів цивільно-правового характеру є для України важливою і актуальною. Від її вирішення багато в чому залежить збереження і нарощування інтелектуального потенціалу, культурної спадщини, підвищення міжнародного авторитету і зниження кримінальної напруженості в країні.

В Україні почало складатися розуміння значення інтелектуальної власності в економіці, де в якості товару виступають об'єкти прав на інтелектуальну власність. Як однією з неодмінних передумов переходу нашої країни на інноваційний шлях розвитку виділяють наявність ефективних механізмів захисту інтелектуальної власності.

У порівнянні з обсягом порушень у сфері інтелектуальної власності, практика звернення правовласників до судів з цивільними позовами не має широкого поширення. Норми інших галузей права, в тому числі кримінального та адміністративного, що захищають права на об'єкти інтелектуальної власності, також на практиці застосовуються рідко. Проте, інтелектуальна власність поступово займає все більше значення в економічному середовищі, а питання захисту прав на інтелектуальну власність та вдосконалення механізмів такого захисту стають все більш актуальними.

Необхідність вдосконалення заходів охорони і захисту прав на інтелектуальну власність зумовлена об'єктивними причинами, що склалися в нашій країні в останні десятиліття. Захист прав на інтелектуальну власність в Україні будується переважно відповідно до системи приватного права. Однак було б помилкою беззастережно відносити ці права до сфери тільки приватного права і робити висновок про те, що держава взагалі не повинна втручатися в ці питання.

У деяких випадках виявляється необхідним застосування саме публічно-правових методів (наприклад, адміністративних і кримінально-правових), що не підміняють приватно-правові, але ефективно доповнюють їх. Обумовлено це

зокрема тим, що захист інтелектуальної власності є складовою державної безпеки. Держава, проводячи економічну реформу, закріплюючи ліберальні методи економічної діяльності та розширюючи сферу торгівлі продуктами інтелектуальної власності, виявилася не готовою до сплеску злочинності в даній галузі суспільних відносин. У зв'язку з цим актуальним є дослідження механізму взаємодії заходів цивільно-правового, кримінального та адміністративного характеру для запобігання і припинення порушень у сфері інтелектуальної власності, а також ефективності такої взаємодії.

Метою дипломної роботи є дослідження положень законодавства України, що визначають заходи по захисту прав на інтелектуальну власність (далі - ІВ) та юридичну сутність цих заходів і виробити пропозиції щодо удосконалення їх нормативно-правового регулювання.

Мета сформулювала ряд поставлених завдань:

- розглянути поняття охорони та захисту прав на ІВ;
- проаналізувати форми та способи захисту прав на ІВ;
- дослідити правовідносини у сфері захисту прав на інтелектуальну власність в Україні;
- розглянути захист прав на інтелектуальну власність в цивільному, кримінальному, адміністративному та господарському процесах;
- проаналізувати заходи збереження доказів по справах, що виникають із спірних правовідносин у сфері ІВ;
- провести порівняння щодо захисту прав на ІВ в Україні та за кордоном.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини галузі створення та комерціалізації ІВ, форми та способи захисту прав на ІВ в Україні.

Предметом дослідження є правовий захист інтелектуальної власності в Україні.

Методологічна база дослідження. При написанні дипломної роботи були використані такі методи пізнання, як: методи юридичного аналізу, синтезу, порівняння, конкретизації, аналогії і інші. Метод юридичного аналізу застосовувався при дослідженні поняття захисту ІВ. Метод порівняння та аналогії

застосовувався при дослідженні процесу захисту прав ІВ в Україні та за кордоном. Методи синтезу та конкретизації використовувались при детальному дослідженні захисту прав ІВ в різних видах судових процесів (адміністративному, цивільному, кримінальному, господарському).

Практична значимість отриманих результатів. У роботі за результатами аналізу наукових поглядів і положень законодавства доведено про наявність вузького і широкого розуміння охорони прав на інтелектуальну власність. Дослідження змісту заходів, які застосовують органи в питаннях охорони та захисту прав на інтелектуальну власність. На підставі цього запропоновано внести зміни в законодавство України, що регулює питання захисту інтелектуальної власності.

Наукова новизна дослідження. У роботі запропоновані авторські висновки про наявність вузького і широкого розуміння «охорони прав на інтелектуальну власність».

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 100 сторінок. Список використаних джерел містить 100 найменувань.

РОЗДІЛ І.

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ

1.1 Поняття охорони та захисту прав на інтелектуальну власність

Обрана Україною стратегія побудови цивілізованих ринкових відносин, забезпечення соціально-орієнтованої економіки та інноваційного соціально-економічного розвитку, яка спирається, перш за все, на активізацію власного інтелектуального потенціалу, зумовила гостру необхідність формування ефективної правової охорони і захисту прав на інтелектуальну власність [22, с.67].

Зараз правовласники частіше застосовують цивільно-правовий порядок захисту прав на інтелектуальну власність в судах загальної юрисдикції. На нашу думку, це відбувається через низьку ефективність механізму адміністративного захисту прав на інтелектуальну власність і певної бюрократичної тяганини, пов'язаної з внесенням об'єкта прав на інтелектуальну власність до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності.

Захист прав на інтелектуальну власність здійснюється на підставі бажання правовласника, і тільки правовласник вправі вирішувати, вносити йому свій об'єкт права інтелектуальної власності у реєстр чи ні, звертатися до суду в разі затримки оформлення інспекторами доходів і зборів контрафактного товару або не звертатися, проводити експертизу товарів або не проводити [31, с.225].

Необхідність охорони і захисту прав на інтелектуальну власність обумовлена наступними потребами:

- забезпечення інтересів творців шляхом надання їм обмежених у часі прав з контролю за використанням своїх творів;
- стимулювання творчої інтелектуальної праці, заохочення творчої активності і впровадження її результатів в інтересах соціально-економічного прогресу суспільства;

- активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, впровадження досягнень науково-технічного прогресу і нововведень у всіх сферах суспільного життя;
- створення цивілізованого ринкового середовища, надійного захисту суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності;
- захисту економічної безпеки держав в умовах глобалізації світового господарського розвитку, створення сприятливих умов для трансферу нових технологій;
- поширення інформації, щоб уникнути втрат внаслідок дублювання зусиль, спрямованих на пошук шляхів вирішення нагальних науково-технологічних і соціально-економічних проблем;
- захисту інтересів суспільства щодо вільного доступу до світової інтелектуальної скарбниці.

Кожен має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до статті 16 Цивільного кодексу України [4].

Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

- 1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- 3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;
- 4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;
- 5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір

стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

б) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення [39, с.154].

Найважливішим механізмом захисту інтелектуальної власності в сучасних умовах є патентна система, покликана забезпечити баланс інтересів суспільства і творців таких об'єктів промислової власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки тощо. У той же час розвиток відносин інтелектуальної власності призводить до різноманіття об'єктів патентного права. На сьогодні в розвинених країнах патентним правом охороняються штами мікроорганізмів, продукти програмного забезпечення і навіть ділові методи, відображені у вигляді комп'ютерних програм.

Інституційний аналіз інтелектуальної власності передбачає дослідження альтернативних систем специфікації прав власності на засоби індивідуалізації, які визначають рівень і структуру транзакційних витрат, пов'язаних зі створенням, використанням і захистом відповідних прав.

Важливою проблемою, яка виникає в умовах формування інформаційного суспільства, проблема правової охорони таких нових об'єктів інтелектуальної власності, як програми для ЕОМ і бази даних. Це обумовлено зацікавленістю виробників комп'ютерної техніки і програмного забезпечення до неї в отриманні максимального прибутку і недопущення так званого програмного піратства (незаконного копіювання програм для ЕОМ, використання товарних знаків загальновідомих фірм - виробників програмного забезпечення і т.п.) [45, с.211]. У той же час проблема захисту інтелектуальної власності щодо комп'ютерних програм широко дебатується як на національному, так і на міжнародному рівнях. На думку деяких дослідників, великого поширення в окремих країнах піратських комп'ютерних програм призводить до технологічної залежності на основі утвердження певних стандартів.

Право власності є ключовим, базовим елементом всіх правових систем, а в більш широкому сенсі основним інститутом якого цивілізованого суспільства. Особливим різновидом власності виступає інтелектуальна власність, яка набуває в наші дні все більшого значення в житті суспільства.

Інтелектуальна власність являє собою не тільки один з найбільш значущих правових інститутів, але і є досить гострою проблемою сучасного суспільного розвитку в зв'язку з високим рівнем незаконного використання охоронюваних правом результатів інтелектуальної людської діяльності. Наявність ефективної правової охорони інтелектуальної власності виступає важливою умовою динамічного розвитку економіки будь-якої країни, оскільки правильна державна політика в цій галузі є стимулюючим фактором підйому творчої активності людей [60, с.116].

У сучасному світі перед усіма державами виникла нагальна потреба забезпечити сприятливі умови для розвитку і захисту інтелектуальної. Основним завданням є перш за все забезпечення оптимального нормативно-правового регулювання та ефективної охорони всіх різновидів інтелектуальної власності. Глобальна фінансово-економічна криза стала одним із стимулів для прискорення диверсифікації світової економіки, в тому числі української. Захист прав осіб, які своєю інтелектуальною працею створюють інноваційні продукти, починає грати першорядну роль [72, с.802].

Інтелектуальна власність нерозривно пов'язана з результатами творчої діяльності людей. У цьому понятті з'єднуються розумова діяльність людини і правова охорона її результатів. Для осіб, чия праця виявляється втіленням в охоронюваному законом результаті, інтелектуальна власність виражається у вигляді виключного права, що надає їм можливість отримати деякі матеріальні і нематеріальні блага як продукту своєї праці.

В даний час питання інтелектуальної власності привертають до себе пильну увагу вчених всіх країн (юристів, економістів, політологів та ін.), Стають предметом наукових конференцій, круглих столів, міжнародних зустрічей, семінарів. Сам факт проведення подібних заходів говорить про крайню актуальність проблеми

інтелектуальної власності та назрілу необхідність наукового та практичного опрацювання. При вирішенні питання про ефективність правової охорони і захисту інтелектуальної власності потрібен комплексний загальнотеоретичний підхід, а не тільки цивільно-правовий [90, с.162].

Право, виконуючи свою соціальну місію, покликане властивим йому інструментарієм забезпечувати належну правову охорону як творців творчих творів, включаючи досить ефективний захист особистих немайнових і майнових прав цих осіб, так і власне творів творчості.

Ефективність правової охорони і захисту інтелектуальної власності включає в себе два елементи:

- 1) фактично досягнутий (реальний) результат застосування норм права;
- 2) мета, для досягнення якої були прийняті дані норми.

Обидва ці елементи в сукупності виступають критеріями ефективності охорони права і правозастосування.

Неефективність правової охорони і захисту зазначеного виду власності гальмує розвиток суспільства. Надійність захисту будь-якої власності така ж висока цінність права, як і справедливість. Якщо закон дає право, то він повинен давати також і засоби його захисту.

Під заходами захисту розуміються засоби правового впливу, що застосовуються до зобов'язаного суб'єкта правовідносини в сфері інтелектуальної власності, спрямовані на захист суб'єктивного права шляхом визнання прав на об'єкти ІВ, відновлення майнових і немайнових благ, або припинення дій, що порушують права на ІВ.

Однією з причин неефективності охорони і захисту інтелектуальної власності є правовий нігілізм. В результаті тривалої відсутності належного контролю з боку держави за використанням результатів інтелектуальної діяльності сформувався свого роду стереотип неповаги до чужої інтелектуальної власності.

Питання про власність - одне з корінних питань, що визначають становлення, існування і шлях розвитку цивілізованого суспільства. Від того, як і ким, він вирішується і регулюється в даний момент часу, залежить благополуччя, а часто і

саме існування будь-якого суспільства (як, втім, і кожного окремого члена даного суспільства).

Фактичні (економічні) відносини власності з'являються як наслідок формування ринкового господарства, заснованого на товарно-грошовому обміні. Об'єктом економічних відносин виступають товари, які в розвиненому товарному обігу являють собою не тільки речі. Форму товару отримують як матеріальні, так і нематеріальні результати робіт і послуг, нематеріальні результати творчої діяльності, а також засоби індивідуалізації товарів (товарні знаки, фірмові найменування і т.п.).

Власність як економічна категорія являє собою дії щодо володіння, користування і розпорядження майном в рамках історично сформованого способу присвоєння. Власність як юридична категорія виникає через тисячоліття після родового ладу, коли з'явилися закони, право, публічна влада, за допомогою яких стали закріплювати фактичне привласнення, користування і володіння результатами праці. Це і є процес переходу власності як присвоєння, тобто як економічної категорії, до власності як юридичного поняття [95, с.130].

Під правом власності ми розуміємо всі форми юридичного вираження економічного присвоєння, що надає його власнику (власниці) правомочності безпосереднього володіння, користування і розпорядження належною йому річчю на його розсуд і в його інтересах, а також по усуненню втручання всіх третіх осіб у сферу його господарського панування. У літературі висловлено думку, що старий вираз «інтелектуальна власність» видається невдалим, так як воно тягне за собою змішання з правом власності на матеріальні об'єкти, яке має дещо інший юридичний зміст. Ми не зовсім згодні з цією точкою зору. Слід мати на увазі, що одна з причин появи в українському цивільному праві поняття «інтелектуальної власності» - це закріпленість його в міжнародному законодавстві та наявні міжнародні зобов'язання України в цій частині.

Право на інтелектуальну власність, як і право речової власності, належить до категорії абсолютних прав: завжди відомий носій права, уповноважена особа, а всі треті особи повинні утримуватися від порушення його прав [100, с.56].

У будь-якому випадку інтелектуальна власність - власність особливого роду. Вона не є різновидом права речової власності, це важливий самостійний правовий інститут. Що стосуються інтелектуальної власності права називають правами інтелектуальної власності тому, що їх слід захищати також «ґрунтовно», як і речові права, а не для того, щоб поширити на них порядок і способи захисту, що стосуються прав речової власності. Варто зауважити, що в складі інтелектуальних прав законодавець на перше місце ставить виключне право, в змісті якого входять два правомочності - використання результату і розпорядження правом.

Використання відрізняється від правомочності користування по праву власності, що передбачає вилучення корисних властивостей речі як споживчої вартості. В інтелектуальних правах використання являє собою надання результату творчості форми, придатної або зручною для безпосереднього споживання і пристосованої до пуску в економічний оборот.

Використання - це перетворення результату в відому форму або необхідні до нього приготування. Так, використанням винаходу є виготовлення виробу із застосуванням винаходу, пуск цього виробу в продаж, в оренду і т.д. Читання літературного твору не є «використанням» в сенсі авторського права, це тільки споживання. Використанням в цьому випадку може вважатися, наприклад, видання рукопису або інше її розмноження.

Розпорядження - це вже цивільний оборот самого права: його відчуження або делегування іншим особам дозволу на використання (наприклад, надання ліцензії). Автору ж належать майнові права на твір в повному обсязі. Отже, одним з відмінностей змісту права власності від змісту виняткових прав полягає в складі правомочності.

Таким чином, під інтелектуальною власністю розуміємо сукупність виняткових прав суб'єктів на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації. Інтелектуальна власність охоплює права, пов'язані з літературним, художнім і наукових творів, виконавської діяльності артистів, звукозапису, теле-радіопередачах, винаходів і відкриттів, промислових зразків, товарних знаків, фірмових найменувань і т.д [82, с.65].

Законодавство про інтелектуальну власність має бути направлено на забезпечення балансу між автором і суспільством, на те, щоб зацікавити авторів і винахідників в справедливій винагороді за творчу працю.

У сучасному світі перед державами виникає необхідність забезпечити всі умови для розвитку інтелектуальної власності, а також її захист. Основним завданням є перш за все здійснення правового регулювання і охорона інтелектуальної власності розрізнити поняття «охорона» інтелектуальної власності і її «захист». Охорона і захист суб'єктивного права або охоронюваного законом інтересу - не одне й те саме: охороняються вони постійно, а захищаються тільки тоді, коли порушуються. Захист є моментом охорони, одна з її форм. Ці поняття не збігаються [87, с.44].

Поняття «охорона» і «захист» взаємопов'язані, але не тотожні. Правова охорона накладає на державу ширші зобов'язання щодо встановлення прав і обов'язків, врегульованого нормами права правовідносини, гарантій прав і захисту. Захист являє собою застосування до правопорушника заходів державного впливу з метою відновити порушену цінність. «Охорона» включає в себе також і «захист» інтелектуальної власності. Це не означає, що дані поняття збігаються. За допомогою «гарантування» досягається «забезпечення». Забезпечення прав на інтелектуальну власність є результат, наслідок охорони, захисту та гарантії.

1.2. Форми та способи захисту прав на інтелектуальну власність

Захист прав на інтелектуальну власність дуже важливий вже на стадії реєстрації або придбання таких прав. Як мінімум необхідно максимально уважно ставитися до процесу створення і реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, щоб по можливості виключити можливі ризики порушення як власних, так і чужих прав на цій стадії. Однак в нинішніх умовах розвитку українських ринків цього явно не достатньо і до проблеми захисту інтелектуальної власності необхідно підходити комплексно: якісний і регулярний моніторинг обраного ринку продукції, своєчасна претензійна робота в разі виявлення порушень і, звичайно ж, грамотний і

професійний супровід судових справ - все це дозволить відновити порушені права, а в багатьох випадках і запобігти їх порушенню. Захист інтелектуальної власності в Україні може здійснюватися як в адміністративному, або судовому порядку, так і за допомогою інших передбачених законом засобів [83, с.69].

У сучасній Україні проблема захисту інтелектуальної власності вже давно вийшла далеко за рамки захисту прав авторів і правовласників, які несуть матеріальні втрати від незаконного використання їх інтелектуальної власності і є перш за все проблемою захисту інтересів держави. Порушення прав суб'єктів інтелектуальної власності перешкоджають розвитку інтелектуального і культурного потенціалу суспільства, підривають міжнародний авторитет країни, сприяють криміналізації ринків, де реалізуються об'єкти інтелектуальної власності.

Якщо Україна не забезпечить рівня охорони інтелектуальної власності, що відповідає стандартам Європейського співтовариства, то під питанням виявиться приєднання до угод про торговельні аспекти прав на інтелектуальну власність, що може обернутися для країни несприятливими економічними наслідками. В умовах, що склалися проблема забезпечення ефективності захисту інтелектуальної власності цивільно-правовими засобами висувається на перший план і стає пріоритетною [86, с.13].

Ряд вчених, неодноразово говорили про недосконалість українського законодавства, що регулює різні інститути інтелектуальної власності. Разом з тим про непослідовність таких суджень свідчить той факт, що далі зазначається, що ніби в Україні є потужна юридична база інтелектуальної власності, яка здатна забезпечити правове вирішення всіх її проблем як у внутрішньодержавному аспекті, так і в міжнародно-правовому.

Розуміння значення інтелектуальної власності в економіці України адекватно висловила В. І. Борисова на міжнародній науково-практичній конференції «Контрафактна продукція - проблеми і шляхи їх вирішення», сказавши, що «ефективний захист інтелектуальної власності - це неодмінна передумова переходу нашої країни на інноваційний шлях розвитку» [81, с.45].

Захист прав на інтелектуальну власність - це сукупність заходів правоохоронного характеру, що застосовуються з метою попередження правопорушень при створенні реальної загрози порушень регулятивних інтелектуальних прав, а також для відновлення таких інтелектуальних прав в разі якщо сталося правопорушення або для компенсації їх втрати в результаті правопорушення.

Під цивільно-правоохоронними заходами розуміються передбачені законом організаційні, майнові та немайнові, фактичні і юридичні, профілактичні (превентивні), відновлювальні та штрафні заходи (способи) впливу на правопорушника, що застосовуються уповноваженими органами (посадовими особами) публічної влади, громадськими правозахисними організаціями і самими правовласниками з метою усунення перешкод у здійсненні суб'єктивних цивільних прав, попередження можливих цивільних правопорушень в майбутньому, захід учинених правопорушень, відновлення порушеного первісного положення, компенсації порушених або про оспорюваних суб'єктивних цивільних прав, притягнення порушника до цивільної відповідальності, підтримання громадського правопорядку [16, с.55].

Вибір тієї чи іншої захисної правової міри є складовим елементом права захисту правовласника інтелектуальної власності. Право на захист у цілому можна охарактеризувати як охоронне суб'єктивне громадянське право, яким є право, що випливає з охоронної правової норми можливість певної поведінки особи в конфліктній ситуації, надана йому в цілях захисту регулятивного суб'єктивного права і охоронюваного законом інтересу.

Право на захист виникає у правовласника регулятивних інтелектуальних прав з моменту їх порушення або створення загрози такого порушення в рамках появи охоронних правовідносини в сфері інтелектуальної власності, спрямованого на використання правовласником або застосування уповноваженими органами публічної влади законних заходів захисту інтелектуальних прав. Крім того, право на захист може виникати у зацікавлених осіб, які не є власниками інтелектуальних

прав, в передбачених законом випадках для захисту приватних або громадських інтересів від їх порушень або створення загрози таких порушень.

Охоронні правовідносини в сфері інтелектуальної власності завжди будуть відносними по персоналіях суб'єктного складу і не збігаються за змістом складових структурних елементів з регулятивними інтелектуальними правовідносинами, які можуть мати як абсолютний, так і відносний характер. Предметом захисту і відповідно об'єктом охоронюваних «інтелектуальних» правовідносин є оспорені, або порушені інтелектуальні права правовласників, а також у передбачених законом або договором випадках приватні або громадські інтереси інших осіб в сфері інтелектуальної власності.

Захист охоронюваного законом приватного інтересу відбувається, наприклад, у випадках припинення інтелектуальних прав в результаті правопорушення при знищенні порушником єдиного оригіналу інтелектуального об'єкту в зовнішній об'єктивній формі. При цьому в більшості випадків вже неможливо відновити інтелектуальні права на втрачений інтелектуальний об'єкт, якщо тільки автор або інша інформована особа наново не відновляє об'єктивну форму об'єкта. Інакше колишній правовласник може вимагати з порушника тільки компенсації втрати інтелектуальних прав, які раніше належали йому і таким чином захистити свій законний інтерес, що залишився без відповідного об'єкта інтелектуальної власності.

Таким чином, об'єкти регулятивних правовідносин інтелектуальної власності (результати інтелектуальної діяльності і прирівняні до них засоби індивідуалізації) розрізняються з об'єктами охоронних «інтелектуальних» правовідносин (оскаржувані або порушені інтелектуальні права, а також законні інтереси) [19, с.84].

Суб'єктами охоронних правовідносин в сфері інтелектуальної власності є правовласники, їх представники (наприклад, організації управління майновими правами) і зацікавлені особи - кредитори, інтелектуальні права або законні інтереси яких порушені або створена загроза їх порушення, а також особи - порушники інтелектуальних прав або охоронюваних законом інтересів - боржники чи деліквенти.

Порушниками інтелектуальних прав (деліквентами) можуть бути будь-які фізичні або юридичні особи, які не вчинили належних дій (не здійснили активні обов'язки), що вимагаються від них за законом або договором, або вчинили неправомірні дії при необхідності утримуватися від їх вчинення (недотримання заборон, пасивних обов'язків) . Порушниками можуть бути, в тому числі органи державної влади, наприклад, при використанні інтелектуальних об'єктів по безкоштовному договору або службових об'єктів інтелектуальної власності без виплати авторам винагороди.

Зміст обов'язків деліквентів в рамках охоронних інтелектуальних правовідносин буде залежати від реалізації кредитором права на захист шляхом вибору конкретного способу захисту, а також від наявності або відсутності провини в діях порушника. Такими обов'язками можуть бути [35, с.26]:

- добровільне усунення боржником наслідків скоєного правопорушення самостійно або за угодою з кредитором в межах вибору останнім самозахисту інтелектуального права;
- дії невинного боржника щодо усунення наслідків формального правопорушення на підставі акта правозастосовного органу, в тому числі рішення суду;
- утворення винним порушником несприятливих для нього майнових наслідків на користь кредитора в рамках залучення до цивільної відповідальності на підставі акту правозастосовного органу, в тому числі рішення суду.

Відсутність вини порушника не звільняє його від обов'язку припинити порушення інтелектуальних прав, а також не виключає застосування щодо його заходів, спрямованих на захист таких прав. Зокрема, публікація рішення суду про допущене порушення і припинення дій, що порушують виключне право або створюють загрозу порушення такого права, здійснюються незалежно від вини порушника та за його рахунок.

Цивільно-правову відповідальність деліквентів за порушення інтелектуальних прав можна визначити не тільки через обов'язок винного порушника зазнавати несприятливі для нього наслідки, але і як застосування правоохоронними органами

встановлених законом або договором примусових заходів майнового характеру за невиконання боржником активних обов'язків в регулятивних правовідносинах або порушення ним заборон утримуватися від вчинення певних дій.

Види відповідальності за характером зв'язку кредитора з порушником:

1) Договірна відповідальність виникає при невиконанні чи неналежному виконанні встановлених договором обов'язків кожної зі сторін договору.

2) Позадовірна відповідальність виникає при порушенні інтелектуальних прав або створення загрози такого порушення будь-якою третьою особою у вигляді недотримання загальної заборони щодо інтелектуального об'єкта поза волею власника прав і за умови, що сам боржник не порушує тим самим діючий договір з правовласником або діє за межами такого укладеного договору.

Види відповідальності за дії протиправної поведінки порушника на об'єкт правопорядку[40, с.15]:

1) Цивільно-правова відповідальність, при якій порушення інтелектуальних прав не виходить за межі приватних інтересів кредитора. Підстави і санкції за цивільні правопорушення встановлені законодавством і діючими договорами за участю кредитора і порушника.

2) Адміністративна відповідальність настає за протиправну, винну дію (бездіяльність) фізичної або юридичної особи, яка кваліфікується як адміністративний проступок по Кодексу України про адміністративні правопорушення або законами України. В даному випадку об'єктом посягання правопорушника є, в тому числі громадські інтереси в сфері громадського адміністративного правопорядку крім порушення суб'єктивних інтелектуальних прав кредитора. Залучення боржника до адміністративної та цивільно-правової відповідальності за одне і те ж правопорушення здійснюється незалежно і може відбуватися як одночасно, так і в різний час в загальних межах відповідних термінів давності.

3) Кримінальна відповідальність настає за винне вчинення суспільно небезпечного діяння (злочинної дії або бездіяльності), яке кваліфікується в якості злочину, передбаченого Кримінальним кодексом України. Об'єктом посягання крім

приватних інтересів (інтелектуальних прав) кредиторів виступають найбільш значущі суспільні інтереси в сфері державної безпеки та державного правопорядку. Притягнення до кримінальної відповідальності теж не впливає на цивільно-правову відповідальність деліквента, але виключає залучення до адміністративної відповідальності за одне й те саме правопорушення.

Заходи примусового впливу, що застосовуються до порушника в рамках залучення до відповідальності різних видів по об'єктах посягання, спрямовані на відновлення або майнову компенсацію порушених приватних інтересів кредиторів (цивільно-правова відповідальність) або на кримінальну або адміністративне покарання деліквента [43, с.70].

Підставою виникнення охоронних правовідносин є такий юридичний факт як правопорушення (делікт), що виражається у протиправному заподіянні порушником матеріальної або немайнової шкоди кредитору або в створенні загрози заподіяння такої шкоди. Порушеннями договору вважаються невиконання або неналежне (невідповідне або часткове) виконання боржником встановлених договірних обов'язків.

Основні види позадоговірних порушень в сфері інтелектуальної власності [46, с.22]:

1) Плагіат - це порушення особистого права авторства із заподіянням моральної шкоди авторові чи виконавцеві шляхом присвоєння авторства або виконання.

2) Контрафакція є будь-які способи використання об'єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника, за винятком дозволених законом випадків вільного громадського використання інтелектуальних об'єктів. У ситуації контрафакції, як правило, привласнення авторства (плагіат) не відбувається. Всі матеріальні носії (екземпляри), що містять об'єкт інтелектуальної власності і виготовлені без згоди або контролю правовласника, вважаються контрафактними. Як плагіат, так і контрафакція є вчинення деліквентом протиправних дій з порушенням загальної заборони на їх вчинення.

Форми захисту інтелектуальних прав можна визначити як об'єктивне, зовнішнє виражене поведінки кредитора та інших учасників охоронних правовідносини у вигляді сукупності дій щодо захисту порушених інтелектуальних прав або охоронюваних законом інтересів в сфері інтелектуальної власності. Традиційно виділяють неюрисдикційну і юрисдикційну форми захисту.

Неюрисдикційна форма захисту включає правомірні дії кредиторів і їх представників, що здійснюються ними самостійно з метою захисту інтелектуальних прав або законних інтересів без звернення до органів влади. До видів таких дій відносяться самозахист права, застосування заходів оперативного впливу на порушника і інші претензійні, а також посередницькі процедури (медіація, третейський розгляд і ін.) [52, с.225].

Юрисдикційна форма захисту об'єднує правоохоронну діяльність усіх органів публічної влади, уповноважених забезпечувати захист інтелектуальних прав або законних інтересів при зверненні кредитора за певною процедурою (в процесуальній формі). До числа уповноважених органів загальної та спеціальної юрисдикції належать суди, в тому числі господарські, прокуратура, органи внутрішніх справ і інші органи державної влади.

В рамках юрисдикційної форми можна виділити судовий (позовну і в порядку окремого провадження) і адміністративний захист прав. Спори, пов'язані із захистом порушених чи оскаржених інтелектуальних прав, розглядаються і вирішуються судом, за винятком випадків [41, с.68]:

- пов'язаних з поданням і розглядом заявок на видачу патентів на об'єкти патентного права, селекційні досягнення, товарні знаки, знаки обслуговування і найменування місць походження товарів;

- з державною реєстрацією вищевказаних об'єктів;

- з видачею відповідних правовстановлюючих документів на зазначені об'єкти;

- з оскарженням надання цим об'єктам правової охорони або з її припиненням.

Розгляд та вирішення спорів у випадках виключення судового захисту здійснюються в адміністративному порядку безпосередньо Палатою з патентних спорів або державним органом виконавчої влади з селекційним досягненням, а щодо

інтелектуальних об'єктів, що містять секретні відомості за законом про державну таємницю. Рішення зазначених адміністративних органів вступають в силу з дня їх прийняття. Якщо зацікавлені особи, щодо яких винесені адміністративні рішення зазначеними органами виконавчої влади, не згодні з ними, то такі особи мають право звернутися до суду з оскарженням винесених рішень по суті або за формальними ознаками [42, с.39].

Способи цивільно-правового захисту входять в зміст суб'єктивного цивільного права на захист в охоронному правовідношенні як відповідні правомочності правовласника, тобто розглядаються в якості правових заходів можливої поведінки кредиторів, інтелектуальні права або законні інтереси яких порушені або створена загроза їх порушення. Метою вибору і застосування конкретного способу захисту є відновлення порушених чи оскаржених інтелектуальних прав, припинення таких порушень при створенні загрози або отримання компенсації в результаті втрати інтелектуальних прав (захист законного інтересу). Кредитор своєю волею може вибрати будь-який спосіб захисту, передбачений законом і відповідає природі оскарженого або порушеного інтелектуального права або законного інтересу, зокрема [48, с.22]:

1) Визнання права, наприклад, у вигляді пред'явлення позову про встановлення авторства в судовому порядку.

2) Відновлення становища, яке існувало до порушення права, наприклад, вилучення за судовим рішенням з цивільного обороту контрафактних примірників - матеріальних носіїв об'єкта інтелектуальної власності, виготовлених і розповсюджених без згоди правовласника.

3) Припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення, наприклад, в порядку судового забезпечення позову накладення арешту на екземпляри, обладнання та матеріали, щодо яких висунуто обґрунтоване припущення про порушення виключного права.

4) Визнання угоди недійсною і застосування наслідків її недійсності, наприклад, за судовим рішенням щодо договору відчуження виключного права або ліцензійного договору, якщо є відповідні підстави недійсності таких угод.

5) Визнання недійсним акту органу публічної влади, наприклад, при оскарженні в судовому порядку рішення про відмову в державній реєстрації інтелектуального об'єкта.

6) Самозахист права, наприклад, пред'явлення правовласником претензії до порушника інтелектуальних прав з вимогою припинити порушення та добровільно відшкодувати завдані в результаті делікту збитки у позасудовому порядку.

7) Присудження до виконання обов'язків в натурі, наприклад, за рішенням суду про спонукання власника художньої картини надати автору доступ до створеного ним оригіналу твору образотворчого мистецтва.

8) Відшкодування збитків (майнових втрат) за загальним правилом включає стягнення з порушника реального збитку та упущеної вигоди (неодержаних доходів), наприклад, при використанні деліквента об'єкта інтелектуальної власності без згоди правовласника з порушенням його виключного права.

9) Стягнення неустойки в порядку і розмірі, передбачених законом або договором, наприклад, в результаті невиконання автором обов'язки створити твір за договором авторського замовлення.

10) Компенсація моральної шкоди в розмірі визначеної судом грошової суми за порушення особистих немайнових прав, які заподіяли фізичні або моральні страждання правовласнику.

11) Припинення або зміна існуючих правовідносин, наприклад, шляхом законної односторонньої відмови ліцензіара або ліцензіата від виконання ліцензійного договору в передбачених законом або договором випадках.

12) Незастосування судом акту органу публічної влади, що суперечить закону, можливе тільки в судовому порядку.

Сутність порушеного інтелектуального права передбачає і певні обмеження у виборі тих чи інших способів захисту. Так, наприклад, при порушеннях особистих немайнових прав захист здійснюється, зокрема, шляхом визнання права, відновлення становища, яке існувало до порушення права, припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення, компенсації моральної шкоди, публікації рішення суду про допущене порушення [25, с.34].

З урахуванням загальних особливостей інтелектуальних правовідносин в цілому законом передбачені особливі способи захисту інтелектуальних, зокрема виняткових прав на об'єкти інтелектуальної власності [56, с.354]:

1) Вилучення з обігу контрафактних примірників, обладнання та матеріалів, що створюють загрозу порушення виняткових прав або порушують виняткові права, зі знищенням їх за рахунок порушника або конфіскацією в передбачених законом випадках у дохід України.

2) Публікація рішення суду за рахунок порушника про допущене правопорушення з зазначенням дійсного правовласника.

3) Ліквідація юридичної особи на вимогу прокурора і наступного рішення суду, якщо така юридична особа неодноразово або грубо порушує виключні права на об'єкти інтелектуальної власності. Якщо такі порушення здійснює громадянин, його діяльність в якості індивідуального підприємця також може бути припинена за рішенням або вироком суду в установленому законом порядку.

4) Стягнення в судовому порядку компенсації за порушення виключних прав у встановлених законом випадках і розмірі замість доведення і відшкодування збитків. Такий спосіб захисту у вигляді штрафної компенсації, альтернативного відшкодування збитків, застосовується судом до порушника при доведеності тільки одного лише факту правопорушення, що істотно спрощує судові процедури захисту правовласників по даній категорії справ. При цьому правовласник, який звернувся за захистом права шляхом вимоги з порушника компенсації, звільняється від доведення розміру заподіяних йому збитків. Розмір компенсації визначається судом у межах, встановлених Цивільним кодексом України, в залежності від характеру порушення та інших обставин справи з урахуванням вимог розумності та справедливості. Правовласник має право вимагати від порушника виплати компенсації за кожен випадок неправомірного використання об'єкта інтелектуальної власності або за допущене правопорушення в цілому.

5) Якщо кошти індивідуалізації виявляються тотожними або схожими до ступеня змішування і в результаті можуть бути введені в оману споживачі або контрагенти правовласника, перевага має засіб індивідуалізації, виключне право на

яке виникло раніше. Володар такого виключного права може вимагати визнати недійсним надання правової охорони чужих засобів індивідуалізації або повної або часткової заборони на його використання. Під частковим розуміється заборона на використання засобу індивідуалізації в певних видах діяльності та (або) на певній території. Якщо порушення виключного права визнане недобросовісною конкуренцією, захист може здійснюватися як цивільно-правовими способами за ЦК України, так і відповідно до антимонопольного законодавства, наприклад, по законам «Про захист конкуренції», «Про засоби масової інформації», «Про рекламу» і т.д. [64, с.22].

1.3. Правовідносини у сфері захисту прав на інтелектуальну власність в Україні

Правовідносини є базовою категорією як юриспруденції в цілому, так і окремих юридичних дисциплін зокрема, яка представляє собою певну правову оцінку будь-яких соціально значимих суспільних відносин. Відносини між людьми можна розглядати з різних сторін, виділяючи шляхом абстрагування і в залежності від заданого критерію ті чи інші соціальні характеристики. Таким чином, можна відзначити, наприклад, моральний, економічний, культурний чи іншої ціннісний аспект будь-яких громадських відносин.

З цієї точки зору така аксіологічна грань або сторона громадських відносин як встановлення міри можливої і належної поведінки його учасників, забезпеченої потенційною силою державного примусу, розглядається у вигляді окремої формули (форми) суспільних відносин, що є правовою і в цілому розуміється як правовідносини (відбиті правом суспільні відносини).

І ними словами, правовідносини - це заснована на нормах права з одного боку і відображаюча однорідні фактичні суспільні відносини - з іншого, ідеальна модель передбачуваної і кращої поведінки осіб в суспільстві. Це може розумітися і як спеціальний методологічний прийом, і як результат осмислення з юридичної точки зору суспільних відносин, врегульованих нормами права [33, с.144].

Сутність цивільних (цивілістичних) правовідносин складають виділені юридичні зв'язки між суб'єктами прав і обов'язків, де приватні особи беруть участь у відносинах між собою з метою задоволення своїх інтересів через діяльність по використанню соціально значущих благ або захисту своїх поведінкових можливостей. У найбільш класичному вигляді поведінкові можливості (суб'єктивні права) приватних осіб, спрямовані на задоволення їх особистих або майнових інтересів, розглядаються з юридичного боку як здійснення цивільних прав. незважаючи на те, що для суб'єктів прав (правовласників) завжди існує свобода волі вибрати модель поведінки, запропоновану законодавцем, або відмовитися від її реалізації (не здійснювати надані суб'єктивні права), в разі вибору активної поведінки перелік конкретних дій в рамках загальної правореалізації, як правило, досить широкий.

Суб'єктивне право можна здійснити різними способами для досягнення законної мети (суб'єктивного інтересу).

Правовідносини в галузі інтелектуальної власності (далі - інтелектуальні правовідносини) - це заснована на нормах права і фактичних суспільних відносинах правова модель (юридична форма) виникнення, здійснення або захисту інтелектуальних прав авторами, правовласниками і іншими зацікавленими особами в своєму інтересі з приводу створення та використання результатів інтелектуальної діяльності та прирівняних до них засобів індивідуалізації.

Ознаки інтелектуальних правовідносини [50, с.78]:

1. Це правове вираження ідеального взаємозв'язку між власниками інтелектуальних прав та іншими зацікавленими особами, що виникає і припиняється з приводу створення та використання нематеріальних об'єктів інтелектуальної власності.

2. Це ціннісно-орієнтована система, яка безпосередньо вказує межі і потенційно можливі шляхи (способи) виникнення, здійснення або захисту інтелектуальних прав в конкретних межах для забезпечення балансу приватних і громадських інтересів.

3. В якості об'єктів інтелектуальних правовідносини виступають прямо встановлені законом результати інтелектуальної діяльності і деякі прирівняні до них кошти індивідуалізації, що мають нематеріальну природу і яскраво виражену інформаційну сутність (зміст). Без формального закріплення законом таких об'єктів за окремими умовно виділеними ознаками (правовим режимом) юридична оцінка суспільних відносин у вигляді інтелектуальних правовідносин була б неможлива.

4. Змістом інтелектуальних правовідносин є інтелектуальні права абсолютного характеру і кореспондуючі їм правові гарантії - повинності (обов'язки активного або пасивного типів, стану пов'язаності або витримки і ін.), що забезпечують здійснення та захист інтелектуальних прав. Структура і зміст самих інтелектуальних прав в свою чергу обумовлена особливим нематеріальним характером об'єктів інтелектуальної власності, на які вони виникають. Наявність тих чи інших видів кореспондуючих правових обов'язків активного або пасивного характеру в складі інтелектуальних правовідносин безпосередньо залежить від його різновиду, класифікації яких наведені нижче.

Класифікація інтелектуальних правовідносин заснована як на традиційній диференціації правовідносин з позиції галузі цивільного права, так і по виділеним структурним критеріям підгалузі права інтелектуальної власності.

1. За ступенем визначеності суб'єктного складу виділяються [54, с.65]:

а) Абсолютні інтелектуальні правовідносини, в яких інтелектуальні права опосередковують юридичні можливості правовласника по використанню об'єкта інтелектуальної власності для себе і в своєму інтересі. Тут немає конкретних суб'єктів-боржників, які безпосередньо протистоять правовласнику як контрагенти. Кореспондуючі абсолютні права і обов'язки в даному випадку полягають тільки в пасивному утриманні невизначеного кола осіб від перешкод здійснювати інтелектуальні права правовласника для себе і в своєму інтересі.

б) Відносні інтелектуальні правовідносини опосередковують взаємозв'язок між конкретно визначеними особами з приводу створення або використання об'єктів інтелектуальної власності, а також захисту інтелектуальних прав при їх порушенні або створенні реальної загрози порушення. Наприклад, з метою визнання патентних

прав власник права на отримання патенту звертається в Патентне відомство з заявкою про реєстрацію відповідного об'єкта і видачі патенту. Даний юридичний факт тягне за собою виникнення відносних правовідносин адміністративного характеру між заявником і установою з приводу визнання виключного патентного права, яке не може виникнути до державної реєстрації, яке патентується.

Вивід правовласника з правонабувача договору відчуження виключного права є юридичним фактом виникнення відносних правовідносин (зобов'язання) між сторонами такого договору, а також одночасно підставою зміни існуючих абсолютних інтелектуальних правовідносин у вигляді сингулярного транзитивного правонаступництва (заміна правовласника виняткового права з однієї особи на іншу).

2. За характером здійснюваного інтересу [73, с.122]:

а) Регулятивні (основні, нормальні) інтелектуальні правовідносини, які опосередковують здійснення правовласником своїх інтелектуальних прав при добровільному виконанні обов'язків всіма кореспондуючими суб'єктами. Сюди відносяться всі випадки виникнення, реалізації та припинення інтелектуальних прав без порушень з боку третіх осіб.

б) Охоронні (факультативні, аномальні) інтелектуальні правовідносини, що виникають тільки в рамках захисту інтелектуальних прав від реальної загрози їх порушення третіми особами або від попереднього правопорушення.

3. За цільовою спрямованістю інтересів суб'єктів інтелектуальні правовідносини можна умовно диференціювати на такі види:

а) Правоутворюючі (проспективні) правовідносини, які опосередковують реалізацію необхідних за законом формальних процедур виникнення інтелектуальних прав. Метою існування таких правовідносин з необхідністю здійснення зацікавленими особами активних дій є потреба в здобутті інтелектуальних прав як обов'язкова передумова подальшої реалізації, що забезпечується такими правами інтересу майнового або немайнового характеру.

б) Правореалізуючі (основні) правовідносини, в рамках яких відбувається безперешкодне здійснення і припинення інтелектуальних прав, які раніше виникли

на об'єкти інтелектуальної власності в міру задоволення приватних інтересів правовласників.

в) Правоохоронні (захисні) правовідносини конкретизуються вибором правовласника того чи іншого способу цивільно-правового захисту порушених інтелектуальних прав або при створенні загрози їх порушення, а також залученням з боку правоохоронних органів до адміністративної або кримінальної відповідальності.

4. За типом зв'язку між суб'єктами:

а) Приватні правовідносини, в яких суб'єкти автономні і незалежні один від одного за правовим статусом, тому потрібна їх активна і узгоджена воля для реалізації правовідносини в цілому.

б) Публічні правовідносини за участю органів державної влади в сфері інтелектуальної власності і правоохоронних органів, де приватні особи (заявники, позивачі, відповідачі) організаційно підпорядковуються відповідному органу влади і не можуть ухилитися від запропонованої законом процедури взаємодії з таким пануючим суб'єктом. У свою чергу, органи державної влади мають законну компетенцією по предмету свого ведення, в тому числі повноваженнями примушувати до виконання обов'язків (органи адміністративної та судової юрисдикції) або відмовити в забезпеченні правореалізації.

5. За інституційною структурою інтелектуальних прав можна виділити:

а) Авторські правовідносини, які охоплюють зміст, межі здійснення і захисту авторських прав на твори науки, літератури і мистецтва, а також програми для ЕОМ і бази даних.

б) Правовідносини, суміжні з авторськими, засновані на регулюванні інтелектуальних прав в частині деяких виділених законом публічних і професійних способів використання авторських творів (публічні виконання, виготовлення фонограм, організацію баз даних, трансляцію радіо- або телепередач в ефір або по кабелю, перші публікації творів, які базуються на винятковому авторському праві і ін.)

в) Патентні правовідносини утворюються шляхом юридичної оцінки процедур державної реєстрації та видачі патенту, а також при подальшому використанні винаходів, корисних моделей і промислових зразків, а також захисту інтелектуальних патентних прав.

г) Правовідносини щодо визнання та захисту інтелектуальних прав, а також подальшого використання засобів індивідуалізації комерційних організацій, товарів, робіт, послуг і підприємств як майнових комплексів (фірмових найменувань, товарних знаків, знаків обслуговування, найменувань місць походження товарів, комерційних позначень).

д) Правовідносини по визнанню, використанню і захисту інтелектуальних прав на окремі «нетрадиційні» об'єкти інтелектуальної власності (селекційні досягнення, топології інтегральних мікросхем, секрети виробництва - ноу-хау, складні інтелектуальні об'єкти).

Зміст інтелектуальних правовідносин включає інтелектуальні права і кореспондуючі їм обов'язки, які утворюють юридичний зв'язок між суб'єктами з приводу інтелектуальних об'єктів. Іноді такі зовні відокремлені юридичні зв'язки за типом «право-обов'язок» без включення статусів суб'єктів і правових режимів об'єктів називають правовідносинами в тісному або суворому сенсі [79, с.141].

Суб'єктивні права і обов'язки осіб в сфері інтелектуальної власності являють собою основні правові засоби, що забезпечують задоволення законних інтересів учасників інтелектуальних правовідносин по використанню інтелектуальних об'єктів. Традиційно зміст правовідносин розкривається через атрибутивні характеристики і зміст саме суб'єктивних прав, так як кореспондуючі таким правам обов'язки або змістовно дуже бідні (в абсолютних правовідносинах зміст пасивних обов'язків невизначеного кола осіб, що протистоять правовласнику, полягає в утриманні від будь-яких перешкод у здійсненні права), або обов'язки активного типу «дзеркально» відображають відповідні їм правомочності в складі суб'єктивного права. Наприклад, в відносних правовідносинах, що виникли по безкоштовному договору відчуження виключного права, правовласник зобов'язаний «перенести» відповідне право на правонабувача (погодитися з припиненням виключне право у

себе самого), а натомість має право вимагати від правонабувача виплати встановлену договором винагороду. І, навпаки, правонабувач такого договору має право вимагати «перенесення» на нього виключного права (згоди правовідчужувача на виникнення виняткового права у правонабувача) і зобов'язаний в свою чергу оплатити винагороду правовласнику [55, с.12]. Крім того, дещо односторонній розгляд змісту правовідносин зумовлюється загальною нерозробленістю теорії цивільного права класифікації, структури і змісту обов'язків.

РОЗДІЛ II.

ЗАХИСТ ПРАВ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

2.1 Особливості та поняття доказів та доказування в цивільному судочинстві

Можливість звернутися до суду загальної юрисдикції за захистом матеріального суб'єктивного права визнається найважливішою умовою реальності та гарантованості прав громадян і юридичних осіб у сфері інтелектуальної діяльності. Вимога захисту права, звернена до суду, має крім матеріально-правової точки зору, процесуально-правову сторону, пов'язану з порядком судочинства.

Єдність матеріального змісту і процесуальної форми права на судовий захист полягає в тому, що можливості матеріально-правового характеру, що надаються уповноваженій особі, припускають їх здійснення в установленому законом процесуальному порядку. Недосконалість процесуальної форми нерідко служить причиною недостатнього ефективного забезпечення матеріального права в аспекті реалізації і захисту порушених суб'єктивних прав [78, с.65].

Характер правовідносин та інтересів є предметом судового розгляду, впливає на процесуальну форму їх захисту; матеріально-правові зв'язку відображаються на багатьох інститутах цивільного процесу. Невідповідність процесуального права особливостям матеріального права знижує ефективність судового захисту цивільних прав.

Об'єкти прав на інтелектуальну власність увійшли в економічний оборот порівняно недавно. Формування законодавства цієї сфери правового регулювання на сьогоднішній день не можна вважати завершеним, воно знаходиться в стадії становлення. При вирішенні спорів, пов'язаних із захистом названих прав, суди відчують певні труднощі, причиною яких є недосконалість вітчизняного законодавства про інтелектуальну власність, цивільного процесуального законодавства. Крім того, об'єкти інтелектуальної власності мають специфікою, яку

необхідно враховувати і при застосуванні окремих норм Цивільного кодексу України.

Аналіз судової практики дозволяє стверджувати, що до найпоширеніших позовів про захист прав на ІВ на сьогоднішній день можна віднести вимоги про припинення дій, що порушують право, або створюють загрозу його порушення, вимоги про відшкодування збитків і вимога про визнання права. До широко використовуваних способів захисту відноситься позов про виплату компенсації, до більш рідкісного - позов про публікацію [93, с.62].

Останнім часом в суди стали звертатися зацікавлені особи з вимогами про захист їхніх прав на інтелектуальну власність від несанкціонованого використання об'єктів цих прав в Інтернеті. Дані справи вельми обґрунтовано відносяться до найбільш важких. Таким чином, спостерігається подальше ускладнення спорів про захист прав на інтелектуальну власність, що тягне за собою нові проблеми.

Недосконалість правової регламентації прав на інтелектуальну власність, а також специфічність об'єктів інтелектуальної власності, що вимагає більшої гнучкості в процесі застосування норм арбітражного процесуального права, негативно позначаються на ефективності правосуддя.

З метою належного забезпечення реалізації зацікавленими особами прав на ІВ необхідно не тільки розвиток законодавства про права на інтелектуальну власність, а й процесуального законодавства, що регулює порядок примусового здійснення і захисту суб'єктивних прав, що виникають в даній області. Робота з удосконалення цивільного процесуального законодавства повинна проводитися з урахуванням особливостей, закладених в матеріальному законодавстві про інтелектуальну власність, а також з урахуванням перспектив подальшого розвитку названої правової категорії з метою гарантованого доступу зацікавлених осіб до правосуддя і створення умов його якісного відправлення [98, с.145].

Зміст поняття судової підвідомчості пропонується розглядати в двох аспектах: в об'єктивному і суб'єктивному. В об'єктивному сенсі - як сукупність правових норм (правовий інститут), яка встановлює механізм розподілу справ між судовими органами. У суб'єктивному сенсі - з позиції суду - як коло справ, віднесених до його

відання; з позиції особи, що звернулася - як властивість конкретної справи, в силу якого воно підлягає розгляду в даному суді [65, с.21].

Для цілей розмежування підвідомчості спорів про захист інтелектуальної діяльності пропонується виділяти серед об'єктів виняткових прав об'єкти, які супроводжують підприємницьку діяльність (нерозривно з нею пов'язані), до яких в даний час відносяться засоби індивідуалізації юридичної особи, продукції, товарів, послуг (фірмове найменування, товарний знак, знак обслуговування, найменування місця походження товару).

Запропонований вище критерій дозволяє відносити суперечки з приводу об'єктів, які супроводжують підприємницьку діяльність, до підвідомчості судів загальної юрисдикції. Відносно розмежування суперечок з приводу інших об'єктів прав ІВ пропонуємо застосовувати загальні правила розмежування підвідомчості, тобто в залежності від суб'єктного складу учасників спору та характеру спірних правовідносин.

Обґрунтовується зміна підходу до інституту забезпечення позову з урахуванням особливостей виняткових прав, оскільки в існуючому вигляді зазначений інститут не забезпечує їх повний захист. У зв'язку з цим підтверджується необхідність введення в цивільний процес додаткової процедури, яка передбачає забезпечення майнових інтересів до пред'явлення позову в суд [62, с.3].

Створення судів для розгляду спорів, що виникають в сфері захисту ІВ, зажадало формування нової галузі права, яка б визначила процесуальний порядок діяльності спеціалізованих судів, які дозволяють суперечки в даній області. Так з'явилася галузь цивільного процесуального права. Удосконалення цивільного процесуального законодавства повинно проводитися з урахуванням минулого досвіду, спиратися на правильну оцінку наявних проблем, бути адаптоване до нових умов політичного, економічного, суспільного життя. Не можна не відзначити, цивільно-процесуальний закон в сучасних умовах повинен відповідати також тим стандартам, які прийняті в Європейському співтоваристві [47, с.15].

Необхідно враховувати і те, що норми цивільного процесуального права перебувають у взаємозв'язку з нормами інших галузей права.

По-перше, цивільне процесуальне право входить в єдину сім'ю процесуального права, галузі якої об'єднують те, що вони регулюють здійснення правосуддя.

По-друге, тісний зв'язок цивільного процесуального права з матеріально-правовими галузями права цивілістичного характеру, зокрема, з цивільним. Тому оновлення норм цих галузей права часто сприяють зміні, трансформації цивільного процесуального закону.

Відзначається, що в останні роки основні зусилля, як у правотворчій, так і в правозастосовчій сфері зводилися до розробки нового матеріального законодавства. Нове цивільне законодавство України ґрунтується на визнанні рівності учасників регульованих їм відносин, недоторканності власності, свободи договору, неприпустимість довільного втручання кого-небудь в приватні справи, необхідності безперешкодного здійснення цивільних прав, їх судового захисту. У цьому - його принципова відмінність від цивільного законодавства часів існування командно-адміністративної системи [34, с.13].

На тлі бурхливого розвитку цивільного законодавства зміни, що відбулися в українському цивільному процесуальному законодавстві, не виглядають настільки ж вражаючими. На жаль, наука цивільного процесуального права, «загрузнувши» в суто специфічних проблемах процесу, «забула» про своє призначення - забезпечувати реалізацію матеріального права.

Проведення судової реформи спричинило зміни законодавчих актів про судоустрій і судочинство, проте не привело до створення налагодженого механізму примусового здійснення цивільних прав.

Здається, що для зміни існуючого положення необхідно більше уваги приділити опрацюванню актуальних проблем науки процесуального права, спрогнозувати і оцінити наслідки пропонованих правових новел, і тільки при наявності відповідних передумов в теорії приступити до вдосконалення процесуального закону [26, с.58].

В іншому випадку, процесуальне законодавство, не маючи необхідної теоретичної бази, не зможе забезпечити ефективність судового захисту порушених і

оспорюваних цивільних прав. При відсутності добре продуманої концепції, не враховуючи перспектив розвитку матеріального права оновлене цивільне процесуальне законодавство швидко «застаріє» і знову потребуватиме змін і доопрацювання. В результаті у вітчизняному законодавстві буде наростати неузгодженість і суперечливість між нормами різних нормативно-правових актів, що буде негативно позначатися на результативності правосуддя.

Проведене дослідження показало, що законодавство про права інтелектуальної власності, в повній мірі володіючи особливостями, що виділяють його в самостійну правову категорію, певним чином впливає на застосування процесуальних норм при зверненні суб'єктів за захистом порушених або оспорюваних цивільних прав і законних інтересів.

Специфіка об'єктів прав ІВ - їх нематеріальний характер, що тягне за собою певні обмеження в застосуванні заходів щодо забезпечення позову [21, с.127]. Зокрема, зацікавлена особа, яка звернулася за судовим захистом інтелектуальної власності, не може просити суд про застосування забезпечувальних заходів до дій правопорушника або матеріальним об'єктам, з якими пов'язане використання об'єктів виняткових прав (вплив на матеріальний носій нематеріального об'єкта або вплив на засоби відтворення матеріальних носіїв). Також можливі й інші заходи, безпосередньо не пов'язані з об'єктом виняткових прав (наприклад, арешт грошових коштів).

У процесі проведених досліджень був зроблений висновок про те, що неправомірне використання об'єктів прав на інтелектуальну власність по суті є якісно новим видом правопорушення. Розгляд спорів, пов'язаних із захистом порушених чи оскаржених прав і законних інтересів в даній сфері, має відрізнятися більшою оперативністю, швидкодією.

У зв'язку зі сказаним величезну значимість набуває інститут забезпечення майнових інтересів, закладений в проекті Господарського процесуального кодексу. Однак що містяться в проекті Господарського процесуального кодексу статті, що стосуються регламентації процесу забезпечення майнових інтересів, залишають невирішеними деякі питання [20, с.313].

Складність розмежування підвідомчості, як між судовими органами, так і між іншими органами цивільної юрисдикції, тягне відомі наслідки: нерідко не тільки особа, яка звертається за захистом, а й сам орган цивільної юрисдикції не може визначити підвідомчість конкретного цивільної справи. Дана обставина породжує такі ситуації, коли зацікавлена особа фактично позбавлене можливості захистити свої суб'єктивні права і законні інтереси.

З огляду на специфіку суперечок щодо захисту прав на інтелектуальну власність, можна говорити про те, що розмежування підвідомчості справ повинне проводитися з таких підстав: в якості підстав для розмежування судової підвідомчості у спрахх щодо захисту прав інтелектуальної діяльності між судами загальної юрисдикції основне значення має сфера правовідносини, що виникли: якщо спір виник з приводу об'єктів, які супроводжують підприємницьку діяльність (фірмове найменування, товарний знак, найменування місця походження товарів та ін.), то дані суперечки підвідомчі господарським судам; якщо спір виник з приводу об'єкта творчої діяльності (об'єкта авторського права або суміжних з ним прав, патентного права та ін.) - то такі справи належать до підвідомчості судів загальної юрисдикції, за винятком справ, де вирішується спір про комерційне використання об'єкту виняткових прав [24, с.48]. В останньому випадку розмежування підвідомчості здійснюється в залежності від суб'єктного складу учасників спору [58, с.41].

У багатьох випадках для достовірного встановлення власника прав необхідно простежити весь ланцюжок переходу похідних прав аж до автора, тобто на визначенні авторства ґрунтується на висновку про легітимність подальшої передачі майнових прав на твір. Доведення авторства пов'язане з рядом складнощів, обумовлених матеріально-правовими особливостями регулювання даних правовідносин.

Слід враховувати, що можливі докази цього факту майже завжди мають непрямий характер. Тому достовірний висновок може бути зроблений тільки на основі їх комплексної оцінки. Для доведення факту авторства можуть використовуватися такі засоби:

1. Письмові докази: авторський договір, внутрішня документація підприємства, листування, повідомлення засобів масової інформації про створення даного твору; документи про участь у виставках, конкурсах з даним твором; дипломи, призи або інші нагородження за створення твору; листи, щоденники та ін.

2. Речові докази, якими в даному випадку можуть бути: оригінал твору із зазначенням автора; примірник твору із зазначенням автора; робочі рукописи, замальовки та ін.; матеріали, заготовки, форми, які використовувалися при створенні оригіналу; попередні роботи автора в цьому напрямку.

3. Пояснення осіб, які беруть участь у справі, і показання свідків, які можуть повідомити відомості, що підтверджують або спростовують факт створення твору автором. Серед таких в суд можуть бути викликані: автор (співавтори), його родичі, товариші по службі, колеги, роботодавець учасника, замовник твору і інші особи, що володіють необхідною інформацією.

4. Висновок експерта - іноді досить достовірні результати може дати авторознавча експертиза. Однак слід враховувати, що використання експертизи для встановлення авторства можливо, коли об'єктивна форма твору відображає "індивідуальний почерк", стиль, несе в собі відбиток особистості автора (твори літератури, живопису тощо) [63, с.66].

У випадках, якщо індивідуальність творця не виражена в творі так явно (фотографія, програми для ЕОМ, бази даних, збірники тощо), пряме застосування експертних знань є скрутним або зовсім неможливим. Також для встановлення авторства можуть бути використані інші види експертизи: літературознавча, мистецтвознавча, експертиза підпису і почерку. Слід окремо зупинитися на найбільш значущих засобах доказування. Серед письмових доказів особливо важливу роль відіграють авторські договори, тому що вони укладаються безпосередньо з автором твору і, таким чином, дають певну інформацію про авторство.

У разі створення твору за авторським договором замовлення сторонами часто докладно обмовляється предмет договору - створюваний твір, передбачається календарним планом виконання робіт, проводиться проміжна й остаточна здача-

приймання і коригування результатів. Якщо права на твір передаються за авторським або ліцензійним договором, в ньому також має міститися опис твору - об'єкту передаваних прав, яке може використовуватися для встановлення авторства [67, с.14].

Твір є необхідним доказом по даній категорії справ. Його можна розглядати як правовстановлюючий документ авторського права. У зв'язку з цим велике значення має факт зазначення імені автора (авторів) на оригіналі або примірнику твору. За відсутності доказів автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору; передбачається, що особа, яка створила твір, має можливість підписати його і зазвичай вказує себе на ньому в якості учасника.

Якщо особа зазначена в творі як автор, то вона і є автором. Із цим важко погодитися: як було зазначено вище, правостворюючим фактом є не вказівка себе в якості автора на примірнику твору, а факт створення твору. Тому дана норма породжує саме правове припущення і введена законодавцем для полегшення процесу доказування у спорах в сфері авторського права, тобто є доказової презумпцією в буквальному сенсі. Якщо ж твір виражено в матеріальній формі, яка легко копіюється без помітної втрати змісту і якості (література, музика, графічні та інші твори в цифровій формі, на магнітному носії і т.п.), то надання іншого примірника твору, на якому в якості автора вказано іншу особу, не викликає ніяких складнощів [38, с.21].

Презумпція ж вважається спростованою і обов'язки по доведенню будуть розподілятися на загальних підставах. Однак слід враховувати, що примірник твору, за допомогою якого відбулося оприлюднення твору (тобто воно стало вперше відомим широкому загалу), очевидно, буде мати більшу доказове значення, ніж екземпляри, поширені пізніше (коли твір стало загальнодоступним).

Як було розглянуто вище, збір доказів авторства при підготовці справи до судового розгляду може бути істотно ускладнений, якщо створення твору не було документально зафіксовано. Закон не вимагає від автора виконання будь-яких формальностей, однак не забороняє творцям твору використовувати процедури, що сприяють доведенню їх прав на твір у разі виникнення спору в майбутньому.

На практиці часто рекомендується проведення різних дій, що засвідчують авторство. До найбільш розповсюджених відносяться: нотаріальне завірення фактів, реєстрація твору в різного роду організаціях (колективного управління, творчі спілки, юридичних фірмах тощо), напрямок примірника твору поштою на свою адресу і т.п. Також щодо програм для ЕОМ і баз даних існують спеціальні реєстраційні процедури, які здійснюються агентством по правову охорону програм для ЕОМ, баз даних і топологій інтегральних мікросхем [74, с.22].

Суть всіх зазначених процедур зводиться до депонування примірника твору або (і) запевненням відомостей, що містяться в спеціальній заявці (зазвичай шляхом видачі спеціального сертифіката, свідоцтва або іншого документа). В нотаріальному порядку найбільш часто здійснюється засвідчення підпису особи на примірнику твору і прийняття оригіналу або примірника твору на зберігання або в порядку забезпечення доказів [36, с.29].

Заявка на офіційну реєстрацію програми для ЕОМ або бази даних повинна містити:

- заяву на офіційну реєстрацію програми для ЕОМ або бази даних із зазначенням правовласника, а також автора, якщо він не відмовився бути згаданим у цій іпостасі, і їх місцезнаходження (місце проживання);
- депоновані матеріали, що ідентифікують програму для ЕОМ чи базу даних, включаючи реферат;
- документ, що підтверджує сплату реєстраційного збору в установленому розмірі або підстави для звільнення від сплати реєстраційного збору, а також для зменшення його розміру [37, с.64].

Для депонування та реєстрації твору в авторському товаристві подаються такі документи:

- оригінал твору (екземпляр автора), на титульному аркуші якого вказуються прізвище, ім'я та по батькові автора (авторів), тип і назву ОІВ, час його створення;
- копія твору (для депонування в РАО), в тому числі другий примірник відео-, аудіоматеріалів в титульному листі, з атрибутами, аналогічними титульного аркушу

оригіналу. Кожна сторінка копії твору також повинна бути підписана автором (авторами);

- анотація (в одному примірнику) з підписом автора (авторів) - не більше 0,5 сторінки;

- заяву встановленого зразка. При наявності декількох авторів в заяві обов'язково вказується частка участі кожного у відсотках;

- паспорт.

Отримані в результаті реєстрації або нотаріального засвідчення документи можуть бути використані в процесі в якості письмових доказів. Незважаючи на деякі відмінності в процедурах і представлених документах, вищевказані форми реєстрації доводять рівний обсяг фактів. Ні нотаріус, ні інші організації, що займаються реєстрацією, не в змозі перевірити достовірність відомостей заявки, тому що надаються даними способами докази не встановлюють авторство, так як не фіксують факт створення твору конкретною особою [29, с.168].

Депонування примірника твору, по суті, є "сурогатом" оприлюднення або публікації. Тому до даної ситуації можна застосувати загальний режим презумпції авторства. Таким чином, може бути доведено існування твору в об'єктивній формі на час здачі на зберігання, а також використана презумпція авторства особи, зазначеного на депонованому екземплярі. Вагомість такого роду доказів також може бути знівельована: в разі надання суду іншого примірника твору з зазначеним авторством іншої особи презумпція авторства вважається спростованою, і дане доказ вже буде розглядатися тільки поряд з іншими обставинами, що свідчать про авторство.

Спори, які пов'язані з порушенням прав на інтелектуальну власність, підвідомчі загальним і господарським судам. Якщо хоча б одна зі сторін спору фізична особа, то спір підвідомчий суду загальної юрисдикції. У разі порушення прав потерпілий подає позов до суду про захист особистісних немайнових і майнових прав. У позовній заяві вказується форма захисту (заборона будь-якої дії, відшкодування збитків і т.д.), розмір заподіяної шкоди, надаються докази обґрунтованості вимог [57, с.181].

Відповідно до загальних вимог цивільного судочинства конкретна цивільна справа розглядається за місцем знаходження відповідача. У будь-якому судовому розгляді про порушення прав на інтелектуальну власність розглядаються два питання: перше - пов'язане з встановленням, або невстановлення факту використання об'єкту прав на ІВ, який знаходиться під охороною, другий - з визначенням розміру збитку, який підлягає відшкодуванню з відповідача на користь позивача.

2.2. Особливості та поняття доказів та доказування в адміністративному судочинстві

Ефективність функціонування сфери інтелектуального виробництва може бути досягнута тільки в рамках державно-правового механізму, найважливішим елементом якого є адміністративно-правова охорона інтелектуальних прав. Кодекс України про адміністративні правопорушення [8] встановив адміністративну відповідальність за правопорушення в сфері інтелектуальної діяльності.

Тим часом, незважаючи на комплекс заходів, що вживаються державою для нормалізації ситуації в інтелектуальній сфері, аналіз економічної ситуації наочно свідчить про те, що ситуація близька до кризової: виробництво та реалізація контрафактної та фальсифікованої продукції в Україні набувають все більших масштабів, представляючи серйозну загрозу економічній безпеці країни. За оцінками експертів, оборот контрафактної та фальсифікованої продукції на території нашої країни становить в середньому від 30 до 90% загального товарообігу в залежності від конкретної галузі, що в 10-20 разів перевищує аналогічний показник у розвинених країнах Західної Європи та США [17, с.66].

Незаконний бізнес, пов'язаний з отриманням доходів від неправомірної експлуатації чужої інтелектуальної власності, породжує негативні явища в сполучених сферах управління (незаконне підприємництво, ухилення від сплати податків, митних платежів та ін.).

Тим часом системні дослідження, спрямовані на розробку проблем адміністративно-правової охорони інтелектуальних прав, на концептуальному рівні на сьогоднішній день відсутні. Оцінка інтелектуальної власності як сукупності суспільних відносин, що виникають з приводу створення та використання соціально значущих продуктів науково-технічного і духовного творчості, дозволили сформулювати поняття адміністративно-правової охорони інтелектуальних прав як спрямованої на забезпечення публічних інтересів у зазначеній сфері системи, що реалізуються за допомогою регулятивних і охоронних правовідносин адміністративно-правових засобів, функціонально диференційованих на заходи, спрямовані на створення умов, що забезпечують свободу творчості, заходи, спрямовані на запобігання загрозі порушення інтелектуальних прав, заходи адміністративної відповідальності, що застосовуються при порушенні інтелектуальних прав [30, с.109].

Необхідність правового опосередкування активної ролі держави в забезпеченні інтелектуальної творчості об'єктивно вимагає використання методу адміністративного права для регулювання правовідносин, які опосередковують здійснення державних функцій у цій сфері. Адміністративне право як галузь, безпосередньо призначена для забезпечення публічних інтересів, повністю гармонізує з публічної складової інституту інтелектуальної власності. Проекція виражають сутність методу адміністративного права галузевих принципів правового регулювання на субординаційні відносини інтелектуальної власності дозволяє зробити однозначний висновок про адекватність методу адміністративного права потребам правового регулювання в даній сфері суспільного життя.

Поняттям адміністративно-правової охорони інтелектуальних прав може бути позначена система реалізованих за допомогою регулятивних і охоронних правовідносин адміністративно-правових засобів, що забезпечують реалізацію публічних інтересів у сфері науково-технічного і духовного творчості за допомогою забезпечення умов вільної творчості, запобігання і припинення порушення прав на результати інтелектуальної діяльності. З точки зору внутрішньої функціональної диференціації зазначену систему можна представити взаємодією трьох елементів:

заходи, спрямовані на створення умов, що забезпечують свободу творчості; заходи, спрямовані на попередження загрози порушення інтелектуальних прав; заходи адміністративної відповідальності, що застосовуються при порушенні інтелектуальних прав. Сказане може бути покладено в основу характеристики конкретних адміністративних засобів, які опосередковують реалізацію функції охорони інтелектуальних прав [27, с.14].

Створення умов, що забезпечують свободу творчості, опосередковується прийняттям з боку органів виконавчої влади заходів правового, фінансового та організаційного характеру, що забезпечують в системному взаємозв'язку стимулювання інтелектуально-творчої діяльності в суспільстві в напрямку досягнення пріоритетів розвитку, визначених у рамках державної науково-технічної політики. Комплексність зазначених заходів може бути забезпечена шляхом використання правового механізму програмно-цільового планування; чітке визначення в законодавстві правових властивостей програмних актів управління, диференційованих в їх ієрархії на нормативні та індивідуальні, дозволить забезпечити безперервність, наступність, наукову обґрунтованість програмування в інтелектуальній сфері, а також реалізацію єдиної соціальної економічної політики в усіх ланках системи державного управління.

Точкою безпосереднього сполучення визначених державою в якості пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки публічних інтересів в інтелектуальній сфері та приватних інтересів суб'єктів творчості є сфера розміщення державного замовлення. Трансформований в елемент договірної зв'язку, що виникла в результаті розміщення державного замовлення, публічний інтерес безпосередньо визначає здійснення творчої діяльності в потрібному суспільству напрямку. Тим часом створена чинним законодавством правова модель конкурсу на розміщення державного замовлення на виконання творчих робіт, орієнтована головним чином на бюджетну ефективність державних закупівель за допомогою додання якості основного критерію оцінки конкурсних заявок ціновим критерієм, не враховує специфіку сфери інтелектуальної творчості, в основу оцінки соціальної значущості результатів якого не може бути покладено ціновий показник [76, с.39].

Реалізація завдань державного стимулювання суспільно значущої творчої діяльності обумовлює необхідність зміни закріпленого в чинному законодавстві співвідношення цінових і нецінових критеріїв оцінки конкурсних заявок на розміщення державного замовлення на виконання робіт творчого характеру на користь останніх.

Найважливішою адміністративно-правовою формою, спрямованою на запобігання загрозі порушення інтелектуальних прав, є державна реєстрація виняткових прав, що виконує функцію правового контролю за законністю їх виникнення і обороту, а також інформаційно-облікову функцію шляхом створення відкритої інформаційної системи, що дозволяє всім суб'єктам отримувати достовірні відомості про зареєстровані права і здійснювати моніторинг об'єктів інтелектуальної власності, що існують на території [84, с.51]

Системоутворюючі критерії організації органів виконавчої влади, уповноважених здійснювати функції правової охорони інтелектуальної власності, повинні отримати формалізацію в концепції державної політики України у сфері правової охорони інтелектуальної власності. Основні положення цієї концепції повинні базуватися на наступних принципах: законності, що відбиває повну відповідність визначених планом цілей, завдань і способів їх виконання вимог чинного законодавства; науковості як вимозі всебічного і повного обліку загальних закономірностей і приватних проявів суспільного розвитку і стану системи охорони інтелектуальної власності; системності, що означає наступність і взаємозв'язок планових актів державного управління всіх рівнів; ефективності, що забезпечує максимально повне досягнення цілей і завдань, визначених плановими актами [88, с.69].

Відсутність чіткого розмежування повноважень відомств у сфері адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності обумовлює висновок про необхідність наділення відповідного органу виконавчої влади, що не підвідомчого міністерству окремого статусу. Розширення і ускладнення кола завдань сучасних умов вимагає створення його територіальних органів, уповноважених здійснювати функцію охорони інтелектуальної власності в Україні,

а також наділення посадових осіб правом складати протоколи про адміністративні правопорушення [91, с.5] . Основна роль у виявленні адміністративних правопорушень в сфері незаконного використання об'єктів авторського права і суміжних прав належить органам внутрішніх справ, вирішальним завдання щодо захисту прав авторів та інших правовласників переважно силами і засобами підрозділів і служб міліції громадської безпеки, а також митним органам. У свою чергу, організація міліції громадської безпеки та протидію порушенням авторських та суміжних прав здійснюється на державному рівні, а також в районах, містах.

Для підвищення ефективності заходу ввезення контрафактної продукції необхідно надання митним органам повноважень щодо призупинення випуску товару за власною ініціативою в разі переміщення через митний кордон товару, щодо якого не подано заяву про захист права інтелектуальної власності, але є достатні підстави вважати, що під час його переміщення може бути порушено право на об'єкт інтелектуальної власності.

Метою адміністративної відповідальності за порушення прав на інтелектуальну власність є не тільки захист адміністративно-правових відносин, а й відносин, які регулюються нормами конституційного та цивільного права. Підставою адміністративної відповідальності за порушення прав на інтелектуальну власність є особлива група адміністративних правопорушень - адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності, до яких КУпАП відносить порушення авторських і суміжних прав, винахідницьких і патентних прав, незаконне використання товарного знака, недобросовісну конкуренцію [97, с.99].

Застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері інтелектуальної власності опосередковано двома видами адміністративних покарань: адміністративний штраф і конфіскація знаряддя вчинення або предмета адміністративного правопорушення.

Адміністративне правопорушення в сфері інтелектуальної власності характеризується наявністю спеціальних суб'єктів, в юридичному плані опосередковуючи фігуру підприємця: юридичні особи, їх посадові особи та індивідуальні підприємці. Правовою основою є Кодекс України про адміністративні

правопорушення [8], а також закони України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [11], «Про авторське право і суміжні права» [10], «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», «Про охорону прав на сорти рослин» і ін. [15, с.24].

Типовими видами адміністративних стягнень є: попередження, штраф, виправні роботи, адміністративний арешт.

Зокрема, за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення права інтелектуальної власності наладжується штраф в розмірі від 10 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції, а також обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Що стосується адміністративних методів захисту ПІВ, то вони відповідно до ст. 23 і 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення [8] застосовуються у вигляді адміністративних стягнень, а саме: попередження; штраф; оплатне вилучення чи конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація коштів, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; виправні роботи або адміністративний арешт.

Норми Кодексу України про адміністративні правопорушення, які регулюють питання захисту ПІВ [8]. Містяться в статтях 51-2, 164-3, 164-9 та 164-13.

Стаття 51-2 КУпАП Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, торговельної марки, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, який охороняється законом, - тягне за собою накладення штрафу від 10 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з

конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення [8].

Протоколи про дані адміністративні правопорушення складаються і передаються до суду уповноваженими на це посадовими особами органів МВС і Державної податкової адміністрації України, а також державними інспекторами з питань інтелектуальної власності Державного агентства . На підставі даних протоколів судді районних, районних у місті, міських судів розглядають справи про такі адміністративні правопорушення.

2.3. Особливості та поняття доказів та доказування в господарському судочинстві

В Україні послідовно створюються умови для належного судового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі прав, які належать іноземним суб'єктам підприємницької діяльності. Визначальна роль у забезпеченні такого захисту належить господарським судам як судам спеціалізованим в системі судів загальної юрисдикції, оскільки значна кількість відповідних спорів виникає між суб'єктами підприємницької діяльності [99, с.114].

Серед прийнятих протягом останніх трьох років заходів щодо забезпечення ефективного судового захисту відповідних прав потрібно назвати впровадження в господарських судах спеціалізації суддів, їх навчання, інформування судів щодо питань застосування законодавства, а також надання необхідних рекомендацій судам з метою забезпечення однакової і правильної судової практики.

У Вищому господарському суді України створена Судова палата з розгляду справ у господарських спорах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. Аналогічні палати створені також в апеляційних господарських судах України, а в місцевих господарських судах України визначено колегії суддів або окремих суддів, які спеціалізуються на розгляді справ зазначеної категорії. З огляду на актуальність вирішення проблем захисту права інтелектуальної власності в Україні, судді господарських судів навчаються в

Інституті інтелектуальної власності і права за спеціальністю «Інтелектуальна власність». По закінченню названого Інституту судді отримують дипломи державного зразка про другу вищу освіту. На сьогоднішній день вісім суддів господарських судів отримали дипломи в цьому Інституті, а вісім - продовжують навчання [96, с.15].

Господарським судам надсилаються огляди матеріалів судової практики, судові акти Вищого господарського суду України розміщуються на його веб-сайті та в спеціальних виданнях. Серед таких видань на особливу увагу заслуговує збірка «Судова практика. Захист прав на інтелектуальну власність». Актуальність прийняття названих заходів очевидна, оскільки зберігається стабільна тенденція до збільшення кількості таких справ, в тому числі тих, що розглядаються судом касаційної інстанції.

У господарських спорах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності, справи стосуються широкого спектру питань, а саме:

- порушення прав на торговельні марки, в тому числі про:
 - визнання недійсним свідоцтва України на знак для товарів і послуг;
 - припинення дії міжнародної реєстрації в Україні та визнання недійсною міжнародної реєстрації на торговельну марку;
 - припинення незаконного використання торговельної марки;
 - усунення порушень виключного права на знак для товарів і послуг;
 - заборону використовувати позначення;
 - визнання знака добре відомим;
- порушення авторського права і суміжних прав, з них з позовними вимогами про:
 - припинення дій, які порушують авторське право;
 - стягнення компенсації за порушення майнових авторських прав;
 - стягнення авторської винагороди;
- порушення патентних прав, а саме:
 - припинення дій, які порушують права власника патенту на винахід;
 - визнання недійсним патенту на промисловий зразок;

- заборона використання патенту на винахід [77, с.16].

Найбільша кількість розглянутих справ у сфері інтелектуальної власності стосується вимог про визнання недійсними свідоцтв на торговельні марки (знаки для товарів і послуг) через їх невідповідності умовам надання правової охорони. Ми переконані, що чинне законодавство України та здійснені Вищим господарським судом організаційні заходи дозволяють власникам прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні мати належний захист прав і законних інтересів в господарських судах.

Такий захист можуть отримувати і іноземні особи, які мають однакові з фізичними та юридичними особами України (передбачені законодавством про інтелектуальну власність) права згідно з міжнародними договорами України або за принципами взаємності. У судовій практиці є і деякі проблеми, які набули особливого значення у зв'язку зі вступом в силу Кодексу адміністративного судочинства України, і пов'язані з розмежуванням юрисдикції між адміністративними і господарськими судами.

Законами України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.96 р., «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (ст.ст. 22, 28) від 15.12.93 р., «Про охорону прав на промислові зразки» (ст.ст. 19,25) від 15.12.93 р., «Про охорони прав на знаки для товарів і послуг інтелектуальних (ст.ст.15, 19) від 15.12.93 р., «Про охорону прав на сорти рослин інтелектуальних (ст.ст. 16, 17, 24) від 21.04.93 р., «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 05.11.97р. [80, с.17].

Засобом захисту в даному випадку є скарга, порядок подання та розгляду якої регламентовані адміністративним законодавством. Крім того, адміністративний порядок захисту прав на об'єкти промислової власності та такі нетрадиційні об'єкти промислової власності, як сорти рослин і топографії інтегральних мікросхем, передбачає звернення потерпілого до Апеляційної палати Державного департаменту інтелектуальної власності.

Зараз при господарських судах утворені спеціалізовані колегії суддів з розгляду спорів, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності.

такі колегії функціонують у складі господарських судів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, в апеляційних господарських судах і в складі Вищого господарського суду.

Суд може прийняти рішення про застосування необхідних заходів щодо запобігання порушенню права ІВ і збереженню відповідних доказів.

До завершення розгляду справи по суті суддя одноособово має право винести постанову про заборону відповідачу до винесення рішення чи ухвали здійснювати певні дії: виготовлення, відтворення, продаж та інше встановлений законодавством використання об'єктів права ІВ, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони є контрафактними [49, с.5].

Суд або суддя одноособово мають право за заявою заявника застосувати тимчасові заходи до пред'явлення позову або до початку розгляду справи за участю відповідача:

- винесенні постанови про огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням права ІВ;
- накладення арешту і вилучення всіх об'єктів права ІВ, щодо яких є підстави вважати, що вони виготовлені з порушенням права ІВ;
- накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення.

Заява про застосування тимчасових заходів розглядається тільки за участю заявника у дводенний строк з дня її подання. Постанова суду про застосування тимчасових заходів підлягає негайному виконанню органом державної виконавчої служби за участю заявника. Після постанови суду заявник зобов'язаний внести заставу достатній для того, щоб запобігти зловживанню тимчасовими заходами. Застава полягає у внесенні на депозит суду заявником коштів або передачі матеріальних цінностей. Розмір застави визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути менше 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більше заявленої шкоди.

У разі застосування тимчасових заходів заявник зобов'язаний подати позов до суду про захист порушеного права інтелектуальної власності не пізніше 15 календарних днів з дня застосування тимчасового заходу.

2.4 Особливості та поняття доказів та доказування в кримінальному судочинстві

Стаття 176 КК України [2] встановлює відповідальність за порушення авторських та суміжних прав. Карається привласнення авторства (плагіат), якщо це діяння зашкодило великий збитки автору чи іншому правовласнику. При вирішенні питання про винність особи у вчиненні злочину слід встановити факт порушення цією особою авторських або суміжних прав і вказати у вироку, яке право автора або іншого власника авторських прав, охороняється який саме нормою закону, було порушено в результаті вчинення злочину.

При розгляді кримінальних справ про порушення авторських і суміжних прав судам слід враховувати, що авторське право поширюється як на оприлюднені, так і на не оприлюднені твори науки, літератури і мистецтва, що є результатом творчої діяльності і існуючі в будь-якій об'єктивній формі (письмовій, усній, звуко - або відеозапису, образотворчої, об'ємно-просторової) [51, с.12].

Встановлюючи факт незаконного використання об'єктів авторського права і суміжних прав, суд повинен з'ясувати і вказати у вироку, якими саме діями були порушені права авторів творів, їх спадкоємців, виконавців, виробників фонограм, організацій кабельного та ефірного мовлення, а також інших власників цих прав.

Вирішуючи питання про наявність в діях особи складів злочинів, передбачених ст. 176, 177 КК України [2], суди повинні враховувати положення законодавства про те, що використання результатів інтелектуальної діяльності та прирівняних до них коштів індивідуалізації юридичної особи, що є об'єктом виняткових прав, може здійснюватися третіми особами тільки за згодою правовласника.

Законодавством встановлена можливість використання твору або об'єктів суміжних прав без згоди автора або іншого власника авторських прав і (або) без виплати відповідної винагороди (наприклад, подальше розповсюдження примірників правомірно опублікованого твору, якщо вони введені в цивільний оборот за допомогою їх продажу, відтворення громадянином виключно в особистих цілях або цитування в наукових, полемічних, критичних чи інформаційних цілях правомірно оприлюднених чужих творів, виправданому метою цитування, включаючи відтворення уривків з газетних і журнальних статей у формі оглядів преси) [66, с.63].

Під примірником твору слід розуміти копію твору, виготовлену в будь-якій матеріальній формі, в тому числі у вигляді інформації, зафіксованої на машиночитаемом носії (CD- і DVD-диску, MP3-носії і ін.). Примірник фонограми є копією на будь-якому матеріальному носії, виготовлену безпосередньо або опосередковано з фонограми і включає всі звуки або частину звуків, зафіксованих в цій фонограмі (звукового запису виконань або інших звуків).

Примірники творів або фонограм вважаються контрафактними, якщо виготовлення, розповсюдження чи інше їх використання, а так само імпорту таких екземплярів порушує авторські та суміжні права, які охороняються відповідно до законодавства України.

Вирішуючи питання про те, чи є примірник твору контрафактним, суд повинен оцінювати всі фактичні обставини справи, зокрема обставини і джерело придбання особою зазначеного примірника, правові підстави його виготовлення або імпорту, наявність договору про передачу (надання) права користування (наприклад, авторського або ліцензійного договору), відповідність обставин використання твору умовами цього договору (виплата винагороди, тираж і т.д.), висновок експертизи вилученого примірника твору [75, с.452].

Частина 2 ст. 176 КК України [2] криміналізує незаконне використання об'єктів авторського права або суміжних прав, а так само придбання, зберігання, перевезення контрафактних примірників творів або фонограм з метою збуту, вчинені у великому розмірі.

Виходячи з диспозиції ч. 2 ст. 176 КК України [2] необхідною умовою настання кримінальної відповідальності за придбання, зберігання, перевезення контрафактних примірників творів або фонограм є вчинення зазначених діянь з метою збуту.

Придбання контрафактних примірників творів або фонограм полягає в їх отриманні особою в результаті будь-якої угоди з передачі права власності, господарського відання або оперативного управління (наприклад, в результаті купівлі-продажу, міни або при отриманні зазначених предметів в якості винагороди за виконану роботу, надану послугу або як засобу виконання боргових зобов'язань) [94, с.33].

Під зберіганням контрафактних примірників творів або фонограм слід розуміти будь-які умисні дії, пов'язані з фактичним їх володінням (на складі, в місцях торгівлі, виготовлення або прокату, в житло, схованці і т.п.), а під перевезенням - умисне їх переміщення будь-яким видом транспорту з одного місця знаходження в інше, в тому числі в межах одного і того ж населеного пункту.

Збут контрафактних примірників творів або фонограм полягає в їх навмисному безкоштовне або безоплатне надання іншим особам будь-яким способом (наприклад, шляхом продажу, прокату, безкоштовного розповсюдження в рекламних цілях, дарування, розміщення творів у мережі "Інтернет"). Наявність у особи мети збуту може підтверджуватися, зокрема, знаходженням вилучених контрафактних примірників в торгових місцях, пунктах прокату, на складах і т.п., кількістю зазначених предметів.

Передбачені ч. 2 і 3 ст. 176 КК України [2] незаконне використання об'єктів авторського права або суміжних прав, а так само придбання, зберігання, перевезення контрафактних примірників творів або фонограм з метою збуту слід вважати закінченими злочинами з моменту вчинення зазначених дій у великому (особливо великому) розмірі незалежно від настання злочинних наслідків у вигляді фактичного заподіяння шкоди правовласнику.

На жаль, нинішня економічна ситуація в Україні сприяє зростанню попиту на товари за заниженими цінами. За оцінками експертів, найбільш інтенсивно в Україні

реалізуються контрафактні носії інформації, одяг, побутова техніка, аксесуари, фармацевтичні препарати, продукти харчування, алкогольні напої і навіть такі специфічні товари, як пестициди.

У Кримінальному кодексі України немає спеціального розділу, присвяченого зазіханням на інтелектуальну власність, тому експерти полемізують про перелік відповідних злочинів. Не викликає сумнівів, що до цього переліку входить ст. 176 і 177 КК України [2]. Відрізняються вони різними об'єктами: ст. 176 захищає твори науки, літератури і мистецтва, комп'ютерні програми і бази даних, фонограми, відеограми та програми мовлення, а також «будь-які інші об'єкти авторських і суміжних прав», а ст. 177 захищає інші об'єкти інтелектуальної власності, що не відносяться до авторського права: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин, раціоналізаторські пропозиції.

Відрізняються також формулювання, що описують злочинні діяння: ст. 176 забороняє незаконне відтворення, розповсюдження, тиражування зазначених об'єктів, а також «будь умісне порушення авторського права і суміжних прав» (наприклад, плагіат), а ст. 177 забороняє «незаконне використання або інше умісне порушення права на зазначені об'єкти». Обидві статті структуровані на три частини. Кваліфікуючою ознакою для їх перших частин є заподіяння шкоди понад 12 180 грн., Для других частин - вчинення діянь повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або заподіяння шкоди понад 121 800 грн., для третіх частин - вчинення діянь службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або заподіяння шкоди понад 609 тис. грн. Санкції обох статей ідентичні по суті і відрізняються тільки формулюваннями [68, с.46].

Заслужовує на увагу пропозиція експертів віднести злочини проти інтелектуальної власності до злочинів середньої тяжкості, оскільки за чинним законодавством підготовка до їх вчинення некарана, так як це злочини невеликої тяжкості. Сприяло б однаковому застосуванню норм щодо захисту прав на інтелектуальну власність їх зосередження в одному спеціальному розділі Кримінального кодексу України.

Дослідження показує, що обсяг кримінально-правової охорони інтелектуальної власності в різних країнах істотно різниться. Найбільш типовий підхід - кримінально-правова охорона передбачена тільки для майнових прав (відповідальність передбачена за контрафакцією і т.п.), порушення немайнових прав переслідується в порядку цивільного судочинства. Такий підхід дозволяє розглядати посягання на інтелектуальну власність в якості майнових злочинів.

Проте, є й інші підходи до розуміння посягань на інтелектуальну власність в системі особливої частини кримінального права. Наприклад, в кримінальних кодексах Іспанії, Грузії та Сан-Марино відповідні злочини вважаються майновими. При цьому охороняються не тільки майнові права, а й право авторства: передбачена кримінально-правова відповідальність за плагіат, не пов'язана з фактом заподіяння майнової шкоди (склади злочинів формальні в нашому розумінні). Подібний підхід має право на існування за умови широкого розуміння власності як суми створених особою (або іншим чином придбаних) матеріальних і нематеріальних благ. З технічної точки зору такий підхід видається оптимальним, оскільки дозволяє узагальнити норми про злочини проти інтелектуальної власності в розділі про злочини проти власності [69, с.52].

Зазіхання на інтелектуальну власність розуміються в українському кримінальному законодавстві як злочини проти конституційних прав людини (посягання на авторські, суміжні, винахідницькі і інші права) і в якості злочинів у сфері економічної діяльності (порушення прав на засоби індивідуалізації).

Подібний підхід видається не дуже вдалим. З одного боку, права на результати інтелектуальної діяльності належать не тільки фізичним особам, а й організаціям. З іншого боку, всі посягання на авторські права (в тому числі і плагіат), тягнуть за собою кримінальну відповідальність лише за умови заподіяння ними великої майнової шкоди, тобто в ситуації, коли порушення права авторства супроводжує порушення майнових прав. Порівняння санкцій норм про порушення авторських прав призводить до висновку, що плагіат слід розглядати як пом'якшувальну обставину при порушенні майнових прав, що навряд чи має розумну підставу.

Власність як правове благо, наділена не тільки матеріальною, а й духовною складовою (в якій проявляються унікальні особистісні якості) включає в себе інтелектуальну і речову власність, які є вираженням однієї сутності [32, с. 49].

Система правової охорони інтелектуальної власності передбачає необхідність охорони як майнових, так і немайнових прав. При цьому роль кримінального закону визначається з урахуванням відомих критеріїв криміналізації. Необхідно також враховувати можливості захисту інтелектуальної власності засобами різних галузей права. З урахуванням зроблених висновків за доцільне:

а) узагальнити норми про посягання проти інтелектуальної власності в розділі про злочини проти власності;

б) декриміналізувати плагіат як такої з урахуванням того, що це діяння не досягає рівня небезпеки, характерного для злочину; кордони плагіату, правомірного цитування та просто східного твори досить розмиті; для захисту порушеного права авторства досить цивільно-правових способів;

в) передбачити кримінальну відповідальність за посягання на право авторства способами, характерними для злочину (вимагання), при цьому посягання на майнові права на результати інтелектуальної діяльності такими способами повинні розглядатися в якості вимагання.

Право власності є таким же невід'ємним особистісним правом як право на життя і свободу. У разі існування відмежування речей одного індивіда від речей іншого, кожен з них сприймає себе власником, представником даного суспільства, розуміє наявність можливості розпорядження даними речами. Вчені називали право власності необхідною умовою матеріального існування людини, суспільства і держави; розглядали як невід'ємну частину безпеки перерахованих суб'єктів.

Багато дослідників відзначають, що в поняття «майно» слід включити, крім матеріальних цінностей, «безтілесні, нематеріальні, фізично невлічимі об'єкти і майнові права з поширенням на них норм на майно, включаючи право власності». Пропонуємо віднести до майна:

1) речі, в той числі гроші та цінні папери;

2) інше майно, яке не має ознаку речі. До іншого майна цивільне законодавство відносить різні види енергії - газову, теплову, електричну, іншу;

3) майнові права, які законодавець прирівнює до іншому майну, але яке цілком може бути в зв'язку зі своєю специфікою виділено в самостійну категорію. Можна віднести до майна «все різноманіття предметів, механізмів, пристроїв, техніку, технологію, різноманітний світ інформації, нанотехнології. Про об'єкти, на які поширюються правомочності власника, крім майна включають нематеріальні об'єкти [23, с.307].

Широке трактування поняття «майна» відображена в рішеннях Європейського Суду з прав людини та деяких міжнародних договорах. Особливість інтелектуальної власності, яка полягає у взаємозв'язку майнової та немайнової складової, має інструментальне значення для вирішення завдань правової охорони власності.

Для речової власності зв'язок між ними є нерозривним. В рамках інтелектуальної власності може існувати умовне відділення немайнових прав від майнових. Окреме існування майнових прав для власника, який придбав матеріальний носій, що містить результати інтелектуальної діяльності, практично не буде відрізнятися від майнових прав на будь-які інші об'єкти, тобто від речової власності. Очевидно, що окреме існування майнових прав на результати інтелектуальної діяльності не дозволяє розглядати їх фактичного власника як суб'єкта, наділеного інтелектуальними правами. Самостійне існування немайнової складової не змінює статусу учасника або правовласника, чий особистісні особливості - інтелект, світогляд, характер, життєвий досвід, здібності - проявилися в продукті матеріального світу і визначили його цінність.

Існують безліч концепцій, що відображають різні погляди на співвідношення понять «власність» і «інтелектуальна власність».

Права на результати інтелектуальної діяльності та засоби індивідуалізації об'єднуються в особливу категорію цивільних прав нематеріальна природа їх об'єктів. Будучи нематеріальним благом, об'єкти інтелектуальних прав не відносяться до майна (в традиційному розумінні), але на відміну від нематеріальних благ іншої природи (життя і здоров'я, гідність особистості, особиста

недоторканність, ділова репутація), в зв'язку з якими виникають тільки особисті немайнові відносини, на об'єкти інтелектуальних прав завжди встановлюється виключне право майнового характеру. Таким чином, незважаючи на зазначені предметні відмінності, інтелектуальна і речова власність є вираженням однієї сутності - власності як правового блага. Інтелектуальні права (також як і речові) виступають окремими випадками реалізації права власності [18, с.29].

Погляд на власність через призму особистості дозволяє по-новому оцінити співвідношення категорій «власність» і «інтелектуальна власність». Деякі дослідники в минулі століття підкреслювали, що посягання проти власності слід розглядати як посягання на особистість. Речі, входячи в коло володіння відомої особи, самі відображені особистим характером і служать як би втіленнями особистості і волі їх власника. Дія, спрямована проти подібної речі, через річ вражаючи особу, яка мала право на річ.

Правове благо є визнані та охоронювані законом інтереси суб'єктів правових відносин, що забезпечуються на засадах правових гарантій їх дотримання всіма учасниками (особистістю, суспільством і державою). «Власність», розглянута через призму інтересів особистості (суб'єкта і носія права власності), в якій визнається існування і матеріального і духовного начала, включає в себе більш вузькі поняття - «речова власність» і «інтелектуальна власність». Названі категорії співвідносяться як ціле і частини відповідно [15, с.33].

Інтелектуальна власність служить межею, визначальною і відокремлюється права авторів і правовласників, існування якої викликано необхідністю встановлення їх гарантованого захисту від посягань інших осіб. Інтелектуальна власність - це правове благо, що визначає правовий статус авторів і правовласників права власності на продукти інтелектуальної діяльності. Отже, в законодавстві повинні бути присутніми адекватні механізми її охорони та захисту від посягань, спрямовані на регулювання відносин авторів і правовласників з іншими суб'єктами цих відносин.

Кримінально-правову охорону майнових прав авторів і правовласників авторських, суміжних, винахідницьких і патентних прав, а також майнових прав на

інші предмети інтелектуальної власності, на відміну від немайнових, можливо здійснювати за допомогою матеріальних складів. Критерій «Шкода у великому розмірі» буде показником масштабності злочинної діяльності. Тому підставою криміналізації незаконного використання предметів інтелектуальної власності (за винятком ноу-хау і засобів індивідуалізації юридичних осіб, товарів, робіт і послуг) може виступити вартісний критерій, який існує в сучасному кримінальному законі. Розголошеними без згоди автора можуть бути відомості про предмет винахідницьких прав, селекційному досягненні, топології інтегральної мікросхеми.

Як об'єкти інтелектуальної власності повинні розглядатися немайнові та майнові права авторів і правовласників, а предметами інтелектуальної власності слід визнати упереджені результати інтелектуальної діяльності.

Кримінальний закон може і повинен гарантувати відповідальність за вчинення посягань на свободу волі автора, за які в силу їх явно кримінального характеру не може покладатися цивільно-правова відповідальність. Автори і правовласники залишаються беззахисними в разі вчинення примусу до співавторства (крім винахідників) і примусу до відмови від авторства. Інтелектуальна власність як правове благо повинна захищатися цивільним законодавством і охоронятися кримінальним законодавством в повному обсязі [38, с.3].

Охорона свободи волі автора може бути реалізована за допомогою криміналізації примусу до співавторства (яке в даний час міститься КК України, але охоплює не всі категорії авторів) і відмови від авторства. Склади, що передбачають відповідальність за примус до співавторства і до відмови від авторства, для реалізації закладеного в них сенсу, повинні бути формальними. В іншому разі не буде охоронятися свобода волі автора, яка є невід'ємною характеристикою носія права (інтелектуальної) власності. Для розрахунку розміру шкоди слід провести множення вартості оригінального примірника результату інтелектуальної діяльності на кількість проданих контрафактних примірників.

Вибіркова кримінально-правова охорона засобів індивідуалізації товарів, послуг, підприємств, свідчить про те, що законодавець пов'язує наявність в КК відповідних посягань з необхідністю охорони не інтелектуальних прав, а інших

інтересів (виходячи зі структури Особливої частини КК). Але кримінальна відповідальність покладається за саме нанесення товарного знака або знака обслуговування без згоди власника авторських прав, отже, положення КК в першу чергу спрямовані на охорону виключних прав. Положення КК, що встановлюють кримінально-правову охорону прав на засоби індивідуалізації товарів та послуг, повинні бути розміщені в розділі КК, яка передбачає охорону інших об'єктів інтелектуальної власності.

Злочин (незаконне використання засобів індивідуалізації, вчинене неодноразово) утворюється з сукупності епізодів. При цьому кожен з них, якщо діяння не завдало великих збитків, може бути як цивільним, так і адміністративним правопорушенням. Повторення епізодів незаконного використання засобів індивідуалізації призводить до систематичних зазіхань на об'єкт злочинів. Суспільна небезпека від вчинення кількох правопорушень накопичується, що прирівнює її до суспільної небезпеки від вчинення злочину [46, с.15].

Звісно ж, що для криміналізації незаконного використання засобів індивідуалізації переважно використовувати не ознака «великий збиток», а ознака «великий розмір» (який виступить показником, що відображає розмах злочинної діяльності). Великий розмір повинен визначатися, виходячи з ринкової вартості оригінальної продукції.

Звісно ж, що доцільно встановити кримінально-правову охорону правовласника - фізичної особи (автора) від зазіхань, спрямованих на збирання незаконним способом інформації про сутність предмета інтелектуальної власності в рамках тієї ж глави, в якій передбачається розмістити інші норми, криміналізується посягання на інтелектуальні права.

Кримінальний закон може і повинен гарантувати відповідальність за вчинення посягань на свободу волі автора, за вчинення яких (в силу їх явно кримінального характеру) не може бути передбачена цивільною відповідальністю. Охорона волі автора може бути реалізована за допомогою криміналізації примусу до співавторства, відмови від авторства.

Також доцільно встановити кримінально-правову охорону правовласника (фізичної особи) від зазіхань, спрямованих на збирання незаконним способом інформації про сутність деяких предметів інтелектуальної власності (винаходів, топологій інтегральних мікросхем, сортів рослин).

РОЗДІЛ III.

АНАЛІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ

3.1 Захист прав на інтелектуальну власність за кордоном: норми законодавства та механізм їх застосування

Захист інтелектуальної власності активно розвивається в останні 200-250 років, особливо в промислово розвинених країнах Заходу. Це пов'язано з тим, що ряд винаходів дозволив деяким країнам, фірмам, корпораціям стати світовими лідерами у виробництві тієї чи іншої продукції. Тому всі розвинені держави вкладають великі кошти в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи.

Основними поборниками прав на інтелектуальну власність є Сполучені Штати Америки, країни Європи та Японія, на які припадає майже 80 відсотків усіх виданих в світі патентів. В Японії на 1 млн. Населення цієї країни припадає до 1000 винаходів в рік, в США - в два рази менше. Кількість патентів, виданих в США за рік, перевищує 150 тисяч [53, с.207].

Є країни, які мають основний набір переваг: законодавчий захист інтелектуальної власності, пільгове оподаткування, велика кількість договорів про уникнення подвійного оподаткування з іншими країнами.

Законодавство США в сфері захисту порушених інтелектуальних прав має свої особливості, в тому числі процесуальні. Однією з таких особливостей є відсутність гарантій відшкодування судових зборів. Законодавець США виходить з того, що відшкодування судових витрат можливе лише у виняткових випадках, в тому числі тоді, коли доводи порушника носять безсистемний, «безглуздий» характер. Таким чином, в разі «спору про право» між представниками сторін, що передбачає тлумачення ними норм і підготовку заперечень на доводи контрагента, можливість відшкодування судових витрат виключається.

Ризики фінансових втрат можуть очікувати позивача, який порушив судовий процес, прагнучи захистити недійсний патент. У разі встановлення судом факту

такого «зловживання правом на захист» позивача чекають не тільки зустрічні вимоги, але і збільшений розмір компенсації, яка стягується за такими зустрічними вимогами.

Підсудність є другим важливим процесуальним нюансом, характерним для США. До 1990 р. позов міг бути пред'явлений лише за місцем проживання або місцем ведення бізнесу відповідача. Поправки, введені в дію в 1990 р., дозволяють пред'являти позов в тому окрузі, в якому даються взнаки наслідки такого порушення. Вибір суду в США має принципове значення, оскільки від цього залежить прихильність присяжних засідателів до позиції тієї чи іншої сторони, можливість застосування в справі тих чи інших прецедентів, тривалість судового розгляду [53, с.210].

Третьою особливістю, що виділяється в літературі, є метод визначення розміру компенсації. Метод визначення компенсації в розмірі втраченого прибутку не є надійним для позивача. Суть методу в тому, щоб визначити дохід, отриманий порушником від неправомірної реалізації. Незручність для позивача полягає в тому, що відповідач може привести ряд доказів на користь того, що спірне розмір прибутку міг бути ним отримано і без порушення прав позивача. Якщо відповідачу вдасться зібрати докази на користь того, що така можливість у нього була, у стягненні суми компенсації позивачеві буде відмовлено. Оскільки до пред'явлення позову у правовласника фактично немає можливості вплинути на можливість збору таких доказів представниками відповідача, остільки пред'явлення подібних позовних вимог не є гарантією відновлення порушених прав.

Альтернативою компенсації розміру втраченого прибутку є так зване «резонне роялті». Сума компенсації в даному випадку еквівалентна сумі, яка могла бути включена в ліцензійну угоду між порушником і правовласником, якби воно було укладено до початку правопорушення. Такий спосіб захисту права більш перспективний для позивача з точки зору можливості задоволення вимог, однак, позивачу потрібно бути готовим до того, що судом може бути прийнято контррозрахунок, запропонований представником відповідача. Отже, представникам позивача потрібно зібрати неспростовні докази на користь того, що представлений

ними розрахунок відповідає критеріям достовірності. Даний підхід до розрахунку суми компенсації ближчий українському правозастосовувачу, на відміну від першого, практика застосування якого ще не вироблена.

У Федеративній Республіці Німеччини Федеральний патентний суд (Bundespatentgericht) був створений в липні 1961 р. зв'язку з необхідністю надання можливості судового оскарження рішень адміністративних органів [70, с.122].

Спеціалізований суд отримав назву «Федеральний патентний суд», хоча його компетенція значно ширше. Юрисдикція цього суду поширюється не тільки на суперечки з винаходів, а й на суперечки щодо товарних знаків, корисних моделей, промислових зразків, топологіям інтегральних мікросхем, а також на шори, що стосуються охорони сортів рослин.

У функції Федерального патентного суду входить винесення рішень за скаргами на рішення патентних експертів і на рішення відділів патентування, товарних знаків і корисних зразків Патентного відомства Німеччини. Крім того, суд приймає рішення щодо заяв на рішення федерального відомства за різноманітністю сортів рослин. Нарешті, в його юрисдикцію входить прийняття рішень про анулювання або припинення дії патентів, товарних знаків і присудження примусових ліцензій. Після вступу в силу Європейської патентної конвенції на Федеральний патентний суд були покладені нові функції, зокрема, щодо прийняття рішень, що стосуються анулювання європейських патентів, наскільки це стосується Федеративної республіки Німеччина.

Створений як спеціалізований суд, Федеральний патентний суд є федеральним земельним судом, що входять до складу міністерства юстиції Німеччини, і має виняткову компетенцію в підвідомчих йому справах на всій території Німеччини. У той же час його компетенція в сфері інтелектуальної власності не вичерпна. Федеральний патентний суд розглядає лише справи, що стосуються надання правової охорони об'єктам промислової власності і дійсності прав. Так звані справи про порушення прав, відносяться до компетенції загальних цивільних судів. Цивільний суд в судовому розгляді з прав промислової власності не уповноважений оскаржувати законність наданих прав, тому в справі про порушення патенту

відповідач не може в якості захисних заходів посилається на недійсність патенту позивача. Для цього необхідне спеціальне звернення до Федерального патентний суд з проханням визнати патент недійсним. Таким чином, для Німеччини характерна відсутність пов'язаності позовів про недійсність патенту і порушенні патенту, тобто неможливість розглядати ці позови в одному судовому органі, що відносять до недоліків німецької моделі, що представляє незручності для зацікавлених осіб [70, с.130].

У Сполучених Штатах Америки найбільш значна роль в області судового захисту інтелектуальної власності належить Апеляційному суду США федерального округу (US Court of Appeals of the Federal Circuit) (далі - Federal Circuit).

Даний суд є тринадцятим апеляційним судом США і має ту ж юрисдикцією, що і решта 12 апеляційних судів. Однак даний суд є унікальним в силу того, що крім іншого він має виняткову предметної юрисдикцією в сфері інтелектуальної власності [226]. Federal Circuit був започаткований 2 квітня 1982 року і почав свою діяльність 1 жовтня цього ж року. Він був сформований шляхом об'єднання існуючого тоді Апеляційного суду з митних і патентних справах та апеляційного підрозділи Претензійного суду, і наділений юрисдикцією цих органів, а також деякими додатковими сферами діяльності. Головною з нових сфер стала компетенція з розгляду апеляцій на рішення федеральних окружних судів США в області патентів. Досягнення однаковості в застосуванні патентного права - це основна мета створення Federal Circuit.

Юрисдикція в області патентних суперечок - найбільш відома функція даного суду, навіть не дивлячись на те, що дана категорія справ становить близько 1/3 всіх справ, що розглядаються ним. Виділяють кілька складових його юрисдикції в області інтелектуальної власності: апеляція на рішення окружних судів; апеляція на рішення Палати з патентних скарг і колізій; апеляція на рішення Комісії з міжнародної торгівлі за винятком імпорту товарів, що порушують дійсний патент; апеляція на рішення Федерального претензійного суду у справах проти США, які стосуються використання патентів урядом. Апеляційна юрисдикція щодо рішень

Палати з патентних спорів і колізій (BPAI) перейшла до Federal Circuit від його попередника - Апеляційного суду з митних і патентних справах [17, с.68].

Сторона, не задоволена рішенням даного відомства може подати апеляцію безпосередньо в Federal Circuit, але також може подати свою скаргу і в окружний суд округу Колумбія, якщо апеляція подається в зв'язку з відмовою в реєстрації, або в будь-який окружний суд США, якщо апеляція подається з приводу провадження у справі про зіткнення патентних домагань. Позивач може знайти прийнятний звернутися до окружного суду, оскільки даний форум допускає виклик свідків і представлення нових доказів, в той час як Federal Circuit цього не допускає. Апеляційна юрисдикція щодо рішень Комісії США з міжнародної торгівлі поділяється між Federal Circuit і Судом міжнародної торгівлі (CIT), проте останній не має юрисдикцію щодо рішень Комісії, що забороняють імпорт з-за порушення дійсних патентів або зареєстрованих товарних знаків. Ці справи якраз і відносяться до юрисдикції Federal Circuit.

Юрисдикція Federal Circuit щодо рішень Претензійного Суду США (суд з розгляду претензій до федерального уряду) поширюється на позови про компенсацію за використання або виробництво запатентованих винаходу Урядом США або для Сполучених Штатів. Крім того, юрисдикція за позовами про порушення патенту, пред'явленим до федерального уряду залежить і від ціни позову. Так, наприклад, теоретично позов про порушення патентних прав проти уряду може бути пред'явлений і до окружного суду, якщо ціна позову менше 10 000 доларів

Відносно товарних знаків юрисдикція Federal Circuit охоплює також апеляцію щодо рішень Комітету з розгляду спорів та апеляцій в зв'язку з реєстрацією товарних знаків.

Однак таке широке коло повноважень Апеляційного суду США федерального округу не означає, що даний суд має виняткову компетенцію в усіх справах в сфері інтелектуальної власності. В силу федеративного устрою цієї держави, певна категорія питань в сфері інтелектуальної власності регулюється не федеральним законодавством, а законодавством штату (деякі питання, що стосуються

недобросовісної конкуренції, товарних знаків, порушень ліцензійних договорів, деліктів і ін.). Відповідно і вирішення спорів в даній області знаходиться в юрисдикції штатів, для визнання юрисдикції федерального суду повинно бути додаткова підстава, таке як приналежність сторін спору до різних штатах. Так звана концепція різнорідної юрисдикції Спеціальні патентні суди створені в багатьох країнах світу: Австрії, Німеччини, Швеції, США, Великобританії, Тайвані, Таїланді, Філіппінах, Кореї [17, с.69].

Навіть в тих державах, в яких не створено окремого спеціалізується на розгляді справ про інтелектуальну власність суду, розуміється необхідність в особливої кваліфікації / суддів, уповноважених на розгляд -і дозвіл відповідних справ. Історія розвитку судової системи в державах, в яких в даний час створено і функціонує спеціалізований суд у сфері інтелектуальної власності, свідчить про те, що перш, ніж було прийнято рішення про створення спеціалізованого суду, були виділені окремі колегії в діючих судах, і як правило, до судів першої інстанції.

Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє зробити висновок, що створення в Україні спеціалізованого Суду з інтелектуальних прав закономірний процес, який відповідає загальносвітовим тенденціям.

3.2. Міжнародні стандарти захисту прав на інтелектуальну власність

У сучасному світі інтелектуальна, творча діяльність набуває все більшого значення майже в усіх сферах цивільно-правових відносин, пов'язаних з розвитком суспільства. Поняття «інтелектуальна власність» закріплено в Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, підписаної в Стокгольмі 14 липня 1967 року.

Існує цілий ряд міжнародних договорів, що регулюють відносини в сфері інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Однак, серед міжнародних стандартів правової охорони інтелектуальної власності особливу роль відіграє Угода про торговельні аспекти прав на інтелектуальну власність (далі - Угода ТРІПС), функції адміністрування якої покладено на Світової організації торгівлі (далі -

COT). Угодою ТРІПС встановлено норми, узгоджені країнами-членами COT як мінімальні вимоги до правової охорони інтелектуальної власності. Всі країни - члени COT, а також ті країни, які хотіли б стати її членами в майбутньому, повинні дотримуватися цих норм [28, с.73].

Відповідно до Угоди ТРІПС країни-члени COT повинні забезпечити умови для здійснення цивільно-правових, кримінально-правових і адміністративних методів захисту прав на інтелектуальну власність, а також для відповідних заходів на митному контролі. Також країни-члени COT повинні забезпечити умови для того, щоб власники прав на інтелектуальну власність отримували «адекватну компенсацію» за збитки, завдані порушенням їх прав. Крім того, країни-члени COT повинні забезпечити умови для оперативного реагування на правопорушення, включаючи прийняття без попереднього повідомлення правопорушника таких превентивних заходів, як арешт (конфіскація) незаконно вироблених товарів або засобів виробництва, які використовуються, головним чином, в процесі виготовлення незаконних товарів [18, с.307].

В сучасний період особливої уваги заслуговує такий міжнародний документ як Угода про торговельні аспекти прав на інтелектуальну власність, який змінив підхід до проблем захисту інтелектуальної власності в світі. Поряд з ним в області авторського права Україна є учасницею основних міжнародних угод, в тому числі Всесвітньої Конвенції про авторське право в редакції 1971 року (Паризька редакція) та Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів 1886 року; в області суміжних прав Україна бере участь в Женевській Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм 1971 року і інших міжнародних договорах.

Основними міжнародними договорами в області інтелектуальної власності є Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 року і Мадридська Угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 року. Міжнародні договори, в яких бере участь Україна, входять в її правову систему. Якщо міжнародним договором встановлено інші правила, ніж передбачені законами України, то застосовуються правила міжнародного договору. Існує цілий ряд міжнародних договорів, що

регулюють відносини в сфері ІВ на міжнародному рівні. Однак серед міжнародних стандартів правової охорони ІВ особливу роль відіграє Угода про торговельні аспекти прав (далі - Угода ТРІПС), функції адміністрування якої покладено на Світову організацію торгівлі (далі - СОТ). Угодою ТРІПС встановлено норми, узгоджені країнами-членами СОТ як мінімальні вимоги до правової охорони ІВ. Всі країни, які хотіли б стати її членами в майбутньому, повинні дотримуватися цих норм [29, с.207].

Мета Угоди ТРІПС - забезпечити прийняття справедливих рішень, заснованих на доказах, які можуть бути перевірені і спростовані сторонами. Відповідно до Угоди ТРІПС необхідні мінімальні процедури захисту прав повинні дозволяти застосування ефективних дій, спрямованих проти будь-якого правопорушника.

Країни можуть забезпечувати захист прав ІВ різними способами. До факторів, які впливають на вибір країнами способу захисту прав ІВ, відносяться:

- рівень забезпечення реалізації прав приватної власності у відповідній країні;
- ефективність і передбачуваність судової системи і / або державних органів в частині провадження у справах, пов'язаних з ІВ;
- здатність правоохоронних органів розслідувати подібні випадки;
- здатність приватних осіб вживати превентивних заходів.

Розглядаючи розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту права інтелектуальної власності, з точки зору науки міжнародного права найбільш важливим є вивчення предмета не з точки зору регульованого об'єкта, а впливу міжнародного публічного права на форми і методи цієї співпраці. Слід враховувати неподільність обох елементів міжнародно-правової науки: приватного і публічного, вивчати і аналізувати ті трансформації, які відбуваються в практиці укладання міжнародних договорів, міжнародного правозастосування та права міжнародних організацій. Угода ТРІПС є найбільш характерним об'єктом вивчення, як приклад і результат описаних процесів в силу своєї подвійної природи, процесу укладання, застосування і механізму приєднання [39, с.44].

Однією з найважливіших особливостей Угоди ТРІПС, поряд з іншими угодами в рамках СОТ є його універсальний інтеграційний характер. Як договір він

відкритий для всіх членів СОТ, що свідчить про тенденцію до його універсального застосування. Складність і неоднозначність регульованого об'єкта - інтелектуальної власності, визначила його прагнення до об'єднання вже сформованих механізмів захисту прав на інтелектуальну власність та їх інтеграції в міжнародно-правову систему. З точки зору місця в системі міжнародних договорів, Угода ТРІПС допустимо визначити як універсальне інтеграційне угоду з наднаціональним елементом.

В цілому Угода ТРІПС відображає інтереси індустріально і економічно розвинених держав. По-перше, їх зацікавленість пояснюється чисто арифметичним кількістю захищених об'єктів інтелектуальної власності, що походять з цих країн. По-друге, досвід переговорників, який відзначали і опоненти, що представляють держави, що розвиваються, дозволяв ефективніше відстоювати і забезпечувати прийняття тих положень, в яких зацікавлені розвинені країни. Крім цього, зовнішня політика провідних економічно розвинених країн, також сприяла тому, що опонентам доводилося йти на поступки з цілої низки питань. Даний висновок важливий для визначення спрямованості процесу глобалізації.

Механізм захисту прав на інтелектуальну власність в рамках СОТ є найбільш ефективним за рахунок ресурсу всієї системи СОТ. Таким чином, першорядне значення має приналежність угоди ТРІПС та Ради ТРІПС організаційної та правової структури об'єднання Світової організації торгівлі, що має найбільш ефективні механізми забезпечення дії міжнародних договорів, прийнятих в рамках діяльності організації. Приєднуючись до СОТ, Україна, в ході міжнародних переговорів повинна домагатися можливості захисту поширених об'єктів, правовласником яких був СРСР, як юридична особа відповідно до чинного на той час законодавства, а правонаступником сьогодні є Україна [49, с.110].

Великий досвід переговорників, який відзначали і опоненти, що представляють держави, що розвиваються, дозволяв ефективніше відстоювати і забезпечувати прийняття тих положень, в яких були зацікавлені розвинені країни. Крім цього, зовнішня політика провідних економічно розвинених країн, також сприяла тому, що країнам, що розвиваються доводилося йти на поступки з цілої низки питань.

Зокрема, застосування «301 поправки» приносило великі збитки тим державам, до яких вона застосовувалася.

Головний принцип і, відповідно, основну мету системи ГАТТ-СОР можна визначити як «лібералізація світової торгівлі» та усунення перешкод для процесу лібералізації. Порухення прав на інтелектуальну власність є подібною перешкодою. В контексті угод в рамках СОР правильніше буде сказати, що не саме порушення, а недостатній захист прав на інтелектуальну власність внутрішнім законодавством і адміністративними заходами, поряд з тарифами і політикою протекціонізму, можуть бути перешкодою в міжнародній торгівлі. Угода ТРІПС якраз і направлено на забезпечення дії принципу «усунення перешкод у міжнародній торгівлі», як записано в Преамбулі Угоди.

З точки зору міжнародного публічного права, особливістю Угоди ТРІПС як міжнародного договору у сфері захисту інтелектуальної власності є одночасне регулювання семи певних видів об'єктів, на основі існуючих раніше міжнародних актів. При цьому, незважаючи на сприйняття основних принципів, формулювань і положень, існують розбіжності з приводу регулювання того чи іншого об'єкта між Угодою ТРІПС та конвенціями, на які вона посилається [27, с.64].

Аналіз Частини II ТРІПС дозволяє зробити висновок про її ключову роль в Угоді. Положення даної частини відображають загальний зміст і філософію угоди. Норми, що містяться в восьми розділах Частини II, крім встановлення правил регулювання (і через цей процес), виконують такі завдання, поставлені творцями угоди. Першою успішно виконаною завданням є акумулювання під керівництвом СОР всіх об'єктів, що захищаються правом інтелектуальної власності. Другим завданням було визначення ролі держави в процесі правозастосування.

Угода ТРІПС знаходиться на стику міжнародного публічного і приватного права і ця характеристика багато в чому визначається нормами Частини II, причому наявність публічно-правового елементу і його зміст надає цьому документу риси наднаціонального регулювання.

Характерною рисою, що виділяє Угода ТРІПС з ряду міжнародних договорів з охорони прав на результати інтелектуальної діяльності, є особливі вимоги до

дотримання передбачених принципів і положень, що забезпечуються міжнародно-адміністративними механізмами. Зобов'язаннями, які зачіпають питання дотримання та застосування норм Угоди ТРІПС, присвячена Частина III, в якій передбачені загальні та галузеві правила і процедури.

Звертає на себе увагу деталізація на рівні загальних вимог до правозастосування, яка рідко зустрічається в нормах міжнародного публічного права. Високий ступінь деталізації формулювань є одним з ознак відповідного нормам значного рівня імперативності.

Очевидно, що творці Угоди ТРІПС виходячи з особливостей об'єкта регулювання, враховували:

а) відсутність або недосконалість законодавства в даній сфері відносин в менш розвинених державах-членах СОТ;

б) особливості суб'єктивного ставлення і відсутність належного досвіду і традицій адміністративних і судових органів менш розвинених держав-членів з регулювання і захист результатів інтелектуальної діяльності. Особливо слід виділити розділ 4 Частини III Угоди ТРІПС, що зачіпає питання митного регулювання, що має назву як « Особливі вимоги щодо прикордонних заходів » [85, с.61].

Загальновідомо, що питання митного регулювання, як і інша діяльність держави, спрямована на забезпечення суверенітету, відносяться до виключної внутрішньої юрисдикції держави, втручання в які можливо тільки в разі явного порушення норм міжнародного права. Обмеження права встановлювати власні правила і норми, пов'язані з перетином державних кордонів товарами і людьми (крім питань, пов'язаних з тарифами) мало місце лише у випадках делегування такого права інтеграційним ММПО, таким як ЄС. Це обумовлювалося такими цілями як спільна зовнішня політика і митний союз. Угода ТРІПС є одним з перших універсальних міжнародних договорів, який містить вимоги щодо внутрішньодержавної організації митних питань, (а у випадку з митними союзами і ЄС вимоги спрямовані до ММПО) при цьому, метою є питання, що не зачіпає національну і міжнародну безпеку, а економічну безпеку великих виробників.

Крім змісту положень, що стосуються питань, традиційно підпадають під виключну національну юрисдикцію, до непрямих підтверджень універсально-наднаціонального характеру права СОТ та Угоди ТРІПС, допустимо віднести наступне.

Основні документи, що містять головні принципи взаємодії держав в системі СОТ не містять положень, так чи інакше позначають повагу суверенітету, внутрішньої політичної чи правової системи країн-членів. Присутність такої обмовки публічного характеру або декларативною норми було б логічно, враховуючи широкий спектр правових, економічних та політичних питань, які регулюються угодами СОТ, включаючи цілий ряд внутрішньодержавних функцій, за допомогою імперативних норм.

СОТ ґрунтується на інших принципах, ніж ВОІВ і в ситуації, що склалася повинна мати місце певна конкуренція юрисдикції двох міжнародних організацій. ТРІПС має більш розвинений механізм, заснований як на можливості застосування примусових заходів, так і на практиці дозволу суперечок. Незважаючи на декларовану рівність суб'єктів МПП, СОТ по відношенню до ВОІВ має на сьогоднішній день домінуюче становище. Даний факт є одним з підтверджень обґрунтованості думки ряду юристів-міжнародників про необхідність реформування і більш детального доопрацювання норм, що містять принципи МПП [37, с.3].

Статистика підтверджує картину зниження рівня кількості порушень в період введення в дію Угоди ТРІПС. Це не є науковим доказом, так як при цьому не враховуються інші фактори, але призводить до висновку про те, що в ході пошуку «глобального» рішення проблеми охорони результатів інтелектуальної діяльності, державам-членам, чиї піддані зазнають мільярдних збитків через порушення прав на інтелектуальну власність, суб'єкти міжнародного нормотворчості прийняли рішення про необхідність делегувати більше суверенних прав, ніж це мало місце в практиці минулого. Таким чином, внутрішній державний апарат поступово стає механізмом, підлеглим наднаціональному універсально-інтеграційного інституту. В даному випадку, в області захисту прав на інтелектуальну власність.

3.3. Перспективи розвитку вітчизняного законодавства у сфері захисту прав на інтелектуальну власність

На відміну від інших суб'єктивних прав, права на твори літератури, науки і мистецтва, а також і права на технічні досягнення, носять суворо територіальний характер: якщо, наприклад, майнові права на літературний твір виникли на території держави, де твір було створено, дія цих прав обмежена межами цієї держави; в іншій державі, за відсутності міжнародної угоди, ці права не визнаються. Тому літературний твір, опублікований спочатку в одній країні, може бути потім переведений і виданий в іншій країні без згоди автора і без виплати йому гонорару; автор або видавництво, вперше випустили книгу, не можуть заперечувати проти дій такого роду. Найбільш очевидний і, мабуть, єдиний вихід - подальший розвиток культурного співробітництва між країнами та укладення міжнародних угод про взаємне визнання та охорони авторських прав [92, с.66].

Самостійну правову категорію, окрему від права власності і таку, що не вкладається в систему римського права є виняткові права. Величезна кількість нових типів творчого продукту як результату особистої діяльності автора, а також численні різновиди її результатів увійшли в економічний оборот, набули актуальності дослідження в різних областях науки і практики. Прогресивне зростання порушень виняткових прав в творчій сфері мимоволі змушує звернутися до питання перспектив розвитку способів і методів правового захисту за даним напрямком. Законодавча норма хоч і не позбавлена можливості запропонувати способи правового захисту, в більшій мірі вона виражається в заходах правової охорони, де творець самостійно вишукує шляхи відновлення порушеного права, тим самим реалізують правовий захист свого результату розумової праці.

В світлі встановлення способів правового захисту автор твору робить спроби звернення до практичної бази вирішення подібних конфліктів по практиці реалізації іноземного права. Відмінності конфліктів, предметом яких є творчий результат індивідуальної діяльності, що впливають з норм права України по відношенню до правової норми Заходу не зводяться до відсутності в Україні механізмів

примусового виконання, зокрема патентних норм. Щоб не повторювати, що права інтелектуальної власності в Україні не захищені, потрібно однозначно запропонувати противникам даного напрямку вчитатися в тексти законів по даній проблемі.

Спори, пов'язані із захистом творчого результату, ускладнюються існуючим різноманіттям об'єктів виняткових прав (інтелектуальної власності), наявністю між ними якісних відмінностей як за формою цих об'єктів, так і за способом правової охорони. На сьогоднішній день основна проблема усунення конфлікту по даній категорії порушених прав полягає у відсталості українського законодавства з інтелектуальної власності та чітко вираженому стаціонарі розвитку таких правових норм [30, с.44].

В даний час робляться активні спроби оновлення законодавства про інтелектуальну власність для того, щоб привести їх у відповідність до міжнародних стандартів. На даний момент всі суперечки, пов'язані з винятковими правами творчого результату, розглядаються і вирішуються судами загальної юрисдикції так як в Україні ще не діють патентні суди. Дані суперечки є специфічними, але судові органи, хоч і в малому обсязі, але вже накопичили досвід їх вирішення, керуючись внутрішніми знаннями, побудованими на логіці суджень і аналогічними висновками при аргументації винесених рішень. Адже недостатність технічних знань представників судової системи не може компенсуватися правовими нормами.

Однозначно, в даний час потрібно проводити аналізи проблемних місць в сфері правового захисту інтелектуальної власності, керуючись тим, що є досвід за матеріалами справ, пов'язаних з результатами творчості і вдосконалювати систему правового захисту в цілому. Розвиток як матеріального, так і процесуального законодавства дозволить полегшити процедуру захисту прав громадян та юридичних осіб у сфері інтелектуальної власності. При вдосконаленні процесуального законодавства повинні бути враховані перспективи розвитку та основні особливості категорії результатів творчої діяльності, можливо, навіть в окремому розділі кодифікованого правового акта; інакше в цій частині процесуальне

законодавство в майбутньому перестане відповідати вимогам часу і потребуватиме глобальні зміни і доробках.

Право на примусову реалізацію і захист суб'єктивного права слід розглядати в єдності його матеріального змісту і процесуальної форми. Єдність матеріального змісту права виражається в можливості його матеріально-правового характеру, наданому уповноваженій особі правом на захист і можливості здійснення захисту в певному, встановленому законом процесуальному порядку. На взаємозв'язок матеріального і процесуального права давно звернули увагу вчені цивілістичної, процесуальної та теоретико-інституційної науки. Вже сформувалася думка, що єдність матеріального змісту права на захист і його процесуальної форми не можна розуміти спрощено, адже вмістом процесу є саме матеріальне право інтелектуальної власності.

Сфера інтелектуальної власності є динамічною; виникаючі правовідносини в даній області мають тенденцію до подальшого ускладнення, адже матеріальне право не розвивається так скоро, як породжуються зміни в області інтелектуальної власності. Всі ці підстави повинні змусити законодавство реформуватися в системний підхід вирішення питання про правовий захист і правову охорону об'єктів інтелектуальної власності. А визначення чіткої процедури вирішення суперечок у сфері розумового результату українському автору необхідно для активного використання своєї праці іншими учасниками суспільного процесу, зокрема підприємцями, які використовують об'єкти інтелектуальної власності для досягнення максимального ефекту від підприємницької діяльності [46, с.102].

У цьому виражається необхідність перспективного розвитку законодавства, вдосконалення процесу розгляду спорів, пов'язаних з матеріалами інтелектуальної власності. Судова практика показала, що суперечки про захист виняткових прав (інтелектуальної власності) можуть розглядатися і вирішуватися за правилами цивільного процесу. Однак, в деяких інститутах процесуального права своєрідність даної правової категорії вимагає підходу, відмінного від загальноприйнятого.

Одним з найскладніших питань сучасної вітчизняної юриспруденції є підвідомчість, так як розмежування справ між різними органами цивільної

юрисдикції породжує чимало проблем. Підтвердженням є той факт, що в кожному узагальненні судової практики містяться роз'яснення, які стосуються підвідомчості спорів. Питання таких спорів необхідно розглядати не тільки з точки зору існуючих судових органів, а й з позиції інших несудових органів цивільної юрисдикції. Але не можна відкидати той факт, що створення спеціалізованого суду стане рішенням суперечок в сфері правового захисту інтелектуальної власності є проблемою актуальною, тим більше ідея формування таких складів судів вже давно обговорюється цивілістами [20, с.174].

Проблеми та нові можливості правового регулювання використання мережі Інтернет обумовлені багато в чому технічними особливостями цифрового середовища. Проблеми, з якими сьогодні стикається і право інтелектуальної власності, і інші галузі права, подібні: ідентифікація користувачів, відповідальність інформаційних посередників, пирингові мережі, швидкість поширення інформації, юрисдикційна роз'єднаність і ін. Якщо саме право інтелектуальної власності порівняно молоде (його історія налічує близько трьохсот років), то Інтернет з'явився всього півстоліття тому.

Вчені сходяться на думці, що для правової науки розвиток мережі Інтернет - серйозний виклик. В.А. Дозорців писав, що результат інтелектуальної діяльності - це продукт, який «раніше традиційно поширювався поза ринком», який тепер вийшов на ринок. Сьогодні цей «продукт» вийшов на найбільший ринок в історії. На думку І.Л. Бачило, Інтернет в системі права являє собою самостійний об'єкт правового регулювання: це «універсальна система об'єднаних мереж, що дозволяють забезпечити включення будь-яких масивів інформації для надання її користувачам, надання довідкових та інших інформаційних послуг, а також здійснення різних цивільно-правових угод на основі комбінацій інформаційно - комунікаційних технологій. Проблеми інтелектуальної власності в мережі Інтернет не обмежуються протистоянням закону і технологій. Друга проблема - міжнародний елемент. Кіберпростір існує поза межами і рамок, що зробило можливим транскордонні правопорушення [71, с.45].

Саме Інтернет сьогодні є найдоступнішим джерелом для оприлюднення творів, простим способом зберігання інформації і її передачі практично в будь-яку точку Землі, в тому числі і результатів інтелектуальної діяльності. При цьому громадяни країн, що розвиваються часто не готові платити за Інтернет-контент ту ж вартість, що жителі розвинених країн.

Сучасний стан засобів і механізмів, що є в розпорядженні правозастосовувачів не дозволяє робити які-небудь помітні і дієві заходи проти поширення нелегальної інформації та іншої порушує закон активності в глобальній Мережі, а вже помітні «історії успіху» як правило пов'язані з бездіяльністю опонентів або їх некваліфікованим захистом.

Для права інтелектуальної власності розвиток комунікаційних технологій та Інтернет-мережі - це, перш за все, виклик традиційним механізмам захисту авторських прав. Все більше і більше творів, набуваючи свої електронні версії, набувають поширення по глобальній Мережі, яке контролювати практично неможливо [26, с.102].

Як в Україні, так і в усьому світі ці виклики призводять до появи нових методів регулювання або правозастосовних механізмів. Прикладами на рівні Європейського союзу можуть служити:

- Директива про сирітські твори (Directive 2012/28 / EU), що вступила в чинність 29 жовтня 2014 року;
- Директива про колективне управління авторськими і суміжними правами і мультитериторіальним ліцензування прав на музичні твори з метою онлайнового використання на внутрішньому ринку (Directive 2014/26 / EU);
- Проект Директиви про авторське право на Єдиному цифровому ринку (Proposal for a Directive on copyright in the DigitalSingle Market) 2016 року.

В Україні поки що відсутній пакет нормативних актів, що регулюють порядок функціонування інформаційно-телекомунікаційних мереж: Цивільний кодекс України, Закон України «Про інформацію», процесуальне законодавство. Зазначеним законом введена можливість блокування Веб-сайтів, що містять контент, що порушує авторські права, або інші відомості, поширення яких

заборонено. Компетенцією розглядати справи про захист прав на аудіовізуальні твори в інформаційно-телекомунікаційних мережах, в тому числі в мережі Інтернет, наділений суд.

Щоб забезпечити оперативне реагування, відповідне швидкості, з якою порушник може видалити спірний контент, перевести адміністрування або хостинг сайту на іншу особу, закон передбачає прийняття попередніх забезпечувальних заходів за клопотанням правовласника ще до звернення з позовом. Як правило, прийняття таких заходів у вигляді блокування і припинення доступу до спірного контенту фактично визначає наперед результат справи і подальший розгляд стає вже формальністю. Проте, в середньому від моменту звернення до вступу в законну силу рішення про блокування проходить 3-4 місяці [27, с.145].

Юриспруденція, залишаючись формальними способом мислення, не дозволяє ще створити такі механізми, які з одного боку, дозволяли б вводити превентивні заходи, спрямовані на обмеження можливої незаконної активності порушника в майбутньому, а з іншого боку не приводили б до зловживань в практиці і ущемлення прав добросовісних користувачів - тому суд був змушений відмовити правовласнику фактично в очевидно справедливій вимозі.

Крім розвитку традиційних механізмів захисту права, у вітчизняній доктрині обговорюються і нові кардинальні заходи - наприклад, проект введення єдиного збору за використання об'єктів авторського права («глобальна ліцензія»), або страхового внеску на випадок, якщо власника ресурсу притягнуть до відповідальності («обов'язкове страхування»), але поки досить рано говорити не тільки про їх впровадження в будь-якому доступному для огляді майбутньому, але навіть про отримання схвалення спільнотою експертів - настільки кардинальними і погано збалансованими представляються такі пропозиції.

Іншим проблемним аспектом захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет є боротьба з розповсюдженням контрафактної продукції. В цьому напрямку не ведеться якась планомірна законотворча робота, тому правовласники діють розрізнено, самотійно намагаючись застосувати існуючі правові засоби. Позиції вітчизняних судів, що розглядають подібні спори, відрізняються

консерватизмом, якщо не сказати відсталістю. Так, до цих пір в практиці не вироблено розуміння, що розповсюдження примірників творів або контрафактної продукції на популярному Інтернет-ресурсі дозволяє здійснювати безліч угод з величезними оборотами, але предметом розгляду як правило є одинична угода, укладена в рамках «контрольної закупівлі» [45, с.106].

Суд не приймає до уваги, що об'єктивні метрики відвідуваності і конверсії, отримані від пошукових систем, можуть досить точно вказати на обсяги продажів - замість цього суд вживає заходів тільки за фактом здійсненого продажу - звідси і мінімальні компенсації, і невжиття заходів на майбутнє. Тим часом, чинне законодавство ніяк не пов'язує суд в оцінці масштабів, тривалості і характері порушення - суд може керуватися і експертними думками, на підставі яких встановити реальний масштаб злочинної діяльності та застосувати відповідні наслідки. Але такого роду докази відхиляються під приводом «можливого характеру» та висновків, що містяться в них.

Інтернет в тому вигляді, яким ми знаємо його сьогодні, виник і складався як вільний інформаційний простір, вільний від державного регулювання. Таким багато в чому він залишається і сьогодні. Доменні імена розподіляються і реєструються неурядовими, некомерційними організаціями, які не підкоряються суверенітету жодної з держав.

Державні утворення в глобальній Мережі та на сьогоднішній день залишаються більше користувачами, ніж регуляторами, тому і ступінь їх впливу на те, що відбувається, завжди обмежений. Державний апарат в повній мірі може контролювати тільки процеси «виходу з онлайну». Наприклад, затримати кіберзлочинця, який одержує в банку виручку від незаконних операцій, перехопити партію контрафактного товару при врученні покупцеві, припинити монополістичний змова представників бізнесу, і т.д. У тих же ситуаціях, коли вся діяльність здійснюється онлайн, без реального зв'язку з територією юрисдикції, правоохоронні органи безсилі [51, с.16].

Так, наприклад, в Україні поширені випадки Інтернет-шахрайства, коли на сайті подано доступну інформацію щодо замовлення диску або файлу з цікавим для

користувача контентом (наприклад, це можуть бути записи освітніх ресурсів, екземпляри програмного забезпечення, різноманітні «дієти» від найавторитетніших фахівців), сплативши його вартість онлайн, авансом. Після перерахування коштів користувач або не отримує нічого, або отримує порожній диск поштою. Пошук осіб, контролюючих цю діяльність, успіху не принесе: номери телефонів, банківські рахунки і карти оформляються на «підставних» осіб, сам сайт закривається через деякий час, або переїжджає на інші ресурси.

Ключовою тенденцією останніх років є пошук балансу між інтересами правовласників, які прагнуть до максимальної захисту своїх прав, і необхідністю адаптації права інтелектуальної власності до нових умов поширення інформації, які б відповідали інтересам розвитку інноваційної економіки і суспільства знання [33, с.17]. Іншими словами, протистояння зберігається, але на рівні законодавства і судової практики можна констатувати постановку і реалізацію двох цілей - захистити правовласників і забезпечити законні інтереси інших суб'єктів (насамперед, інформаційних посередників).

ВИСНОВКИ

Звертаючись до поняття інтелектуальної власності і його змісту, необхідно відзначити, що дана категорія має досить тривалу історією свого розвитку, як, по суті, і будь-який інший цивільно-правовий інститут, зобов'язаний своєю появою загальним закономірностям розвитку суспільства.

Етапи розвитку інституту інтелектуальної власності визначаються, перш за все, економічними умовами і правовими традиціями конкретної країни. Будучи одним з основних інститутів "інформаційної" економіки, ІВ створює основу для обміну інтелектуальними благами між економічними суб'єктами з урахуванням інтересів власників переданих благ і споживачів інтелектуальних продуктів.

Юридичне закріплення права на інтелектуальну власність по суті означає усвідомлення державою важливості культури і прогресу для збереження і розвитку суспільства. Охорона результатів творчості, інтелектуальної діяльності пов'язана із захистом свободи особистості, прав людини. Однак слід враховувати двоїсту природу права на інтелектуальну власність - її "духовну" і економічну складові. Для сучасності характерні як посилення захисту особистих немайнових ("моральних") прав творців інтелектуальних цінностей, так і подальша комерціалізація майнових (економічних) прав.

Не можна виділити єдину теорію, яка б вивчала інтелектуальну власність. В рамках економічної теорії було запропоновано велику кількість можливих моделей, які не будуть однозначними в силу складності і неоднорідності інноваційної діяльності і очевидних проблем, що виникають при оцінці такого роду об'єктів. Дуже складно об'єктивно оцінити різні комбінації об'єктів інтелектуальної власності (інноваційного портфеля), державні субсидії на інноваційну діяльність і інші чинники, що впливають на цінність об'єктів інтелектуальної власності.

Від усіх перерахованих вище факторів залежить поведінка фірми в конкретній ситуації, наприклад, виробляються чи інвестиції в розвиток під тиском конкуренції на ринку. Особливі труднощі виникають, коли застосовуються положення теорії суспільного вибору. Виникають проблеми при співвідношенні публічних прав на

створені винаходи і приватних прав їх власників. Все це повинно привести до вироблення нових соціально орієнтованих інститутів і до розробки ефективної державної стратегії в сфері інтелектуальної власності.

Слід пам'ятати, що господарське середовище формується протягом тривалого часу і не здатне змінюватися швидко. Інструментом цієї зміни є ІВ, яку доцільно трактувати в чотирьох аспектах: як цінність, систему, процес і результат. Інтелектуальна власність як цінність слід розглядати у вигляді складової частини інтелектуального капіталу, тобто як актив, який має здатність приносити дохід. Як система, інтелектуальна власність представляє собою інститут, що включає в себе сукупність взаємодіючих елементів. У можливості залучення інтелектуальної власності в господарський кругообіг, в якому здійснюється його продуктивне споживання і приріст виражається сутністю ІВ як процесу. Приріст, в свою чергу, характеризує власність як результат. Багатогранність аспектів ІВ в сукупність дозволяє підвищити конкурентоспроможність економічного суб'єкта.

Сутність інтелектуальної власності з точки зору класичної економічної теорії полягає в тому, що інтелектуальна власність приватизує публічне знання, створює дефіцит і обмежує доступ до певних інформаційних продуктів. Це дає можливість автору винаходу або твору контролювати споживання цього продукту і отримувати винагороду за інвестиції в людський капітал, що відповідно, спонукає до подальших винаходів. З точки зору інституційної економіки сутність ІВ полягає в обміні «пучками прав» на інтелектуальні блага, який здійснюється відповідно до системи правил, що регулюють належність інтелектуальних продуктів певним суб'єктам.

Інтелектуальна власність тісно пов'язана з такими категоріями як власність (оскільки є її видом), інновації (в процесі інноваційної діяльності створюються об'єкти інтелектуальної власності), незаконне копіювання (піратство). Зв'язок з останньою категорією неоднозначна, піратство може розглядатися як негативний фактор на ринку інтелектуальних послуг, так і в якості об'єктивно-існуючого явища, що відкриває широкому колу осіб доступ до обмеженої інформації при нульових витратах з їхнього боку.

Від цілей державної політики великою мірою залежать заходи щодо поширення нового знання і ефективність механізму його практичної реалізації, а від кожного індивіда залежить якість сприйняття нового, ставлення до політики держави і підприємницька активність. Потенціал інтелектуальних ресурсів і перетворення їх в людський капітал безпосередньо (а не опосередковане через ринок) вплив на темпи економічного зростання, рівень національного багатства і добробут індивідуума, який є монопольним власником цих якостей. Таким чином, в концепцію національного багатства в умовах нової економіки нарівні з майновими елементами включаються інтелектуальні ресурси.

В умовах нової економіки необхідно розробити нову модель держави добробуту, що включає якийсь оптимум ступеня державного впливу на економіку і віддає пріоритет інноваційному розвитку країни. Тому необхідно приділити особливу увагу проблемі формування та функціонування держави добробуту в Україні з урахуванням специфіки інформаційного суспільства (його мережевий характер) і нових процесів у розвитку світової економіки.

Особливості механізму транслявання знання визначаються наступними характеристиками:

- а) різна якість організації взаємодії ланок, що сприймають знання;
- б) відмінність цілей кожного з рівнів реалізації механізму знань;
- с) рівень та якість залученості держави в світові господарські зв'язки.

Говорячи про піратство в Україні, перш за все, необхідно відзначити, що Україна - країна з багатим інтелектуальним капіталом. Більш того, з розвитком цифрових і медіа-технологій, можна стверджувати, що в Україні існує величезний блок об'єктів інтелектуальної власності, що підлягають охороні.

До ключового питання в умовах можливості копіювання є ціноутворення. В умовах нової економіки інформаційне суспільство базується на абсолютно нових комунікаційних і виробничих принципах. Використання сучасних механізмів управління ІВ дозволить забезпечувати високу віддачу від її використання, знижувати витрати на виробництво товарів і послуг, створювати вироби нового покоління, які мають високу конкурентоспроможність на внутрішньому і

зовнішньому ринках. Новий індустріальне простір і являє собою інформаційне суспільство, що базується на абсолютно нових комунікаційних, а, відповідно, виробничих, принципах.

В результаті проведеного дослідження виявлено особливості захисту прав на інтелектуальну власність в судах загальної юрисдикції в Україні. Для ефективного використання ІВ і її комерціалізації нами був запропонований комплекс рекомендацій, що включає, зокрема, використання інноваційного законодавства в сфері захисту прав на ІВ, враховуючи закордонний досвід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - М. : Велес, 2004. - С. 15.
2. Кримінальний кодекс України: від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25/26. – Ст. 131. – Електрон. версія ред. 01.01.2014 р.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–13. – Ст. 88. – Електрон. версія ред. 11.08.2013 р.
4. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356. – Електрон. версія ред. 01.01.2014 р.
5. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №№ 40–42. – Ст. 492. – Електрон. версія ред. 11.08.2013 р.
6. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 18–22. – Ст. 144. – Електрон. версія ред. 01.01.2014 р.
7. Господарський процесуальний кодекс України : від 06.11.1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56. – Електрон. версія ред. 11.08.2013 р.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07.12.1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – дод. до № 51. – Ст. 1122. – Електрон. версія ред. 01.01.2014 р.
9. Кодекс адміністративного судочинства України : від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446. – Електрон. версія ред. 11.08.2013 р.
10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64. – Електрон. версія ред. 05.12.2012 р.

11. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164. – Електрон. версія ред. 13.01.2009 р.
12. Угода про торговельні аспекти прав на інтелектуальну власність : від 15.04.1994 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 2989.
13. Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів від 24 лип. 1971 р. – Режим доступу:
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
14. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури від 28 квіт. 1977 р. – Режим доступу :
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_039.
15. Агамагомедова С. А. Захист прав на зазначене походження товарів при їх транскордонному переміщенні // Патенти і ліцензії. 2011. N 12. С. 24, 25.
16. Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 15–16 листоп. 2012 р. – Х. : НДІ ПЗІР, 2012. – 372 с. Дідківський М. І. Міжнародний трансфер технологій : навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К.: Знання, 2011. – 365 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
17. Амджадін О. Торговельна політика США у сфері інтелектуальної власності / О. Амджадін // Економіст. – 2005. – № 11. – С. 66–69.
18. Андрощук Г. Право інтелектуальної власності на неоригінальні бази даних: аналіз регіонального і національного законодавства / Г. Андрощук // Теорія і практика інтелект. власності. – 2008. – № 4. – С. 25–37.
19. Андрощук Г., Крайнев П., Кавасс И. Право интеллектуальной собственности. Торговые аспекты. — К.: Изд. Дом «Ин Юре», 2000. — 164 с.
20. Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право / В. М. Антонов. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2006. – 518 с. – Бібліогр. : С. 307–312 (98 назв). – Тезаурус : С. 313–369.
21. Атаманова Ю. Є. Складний результат інтелектуальної діяльності та особливості прав на нього / Ю. Є. Атаманова // Право України. – 2011. – № 3. – С. 127–138.

22. Бабець І. Г. Напрями вдосконалення державної системи охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності / І. Г. Бабець, Ю. В. Полякова // Акт. пробл. економіки. – 2008. – № 6. – С. 67–72.
23. Березовська. І. А. Лісабонська угода як правова основа для регулювання зовнішніх відносин Європейського Союзу / І. А. Березовська, О. М. Лисенко // Часопис Київського Університету права, 2011 р. – с.307-311.
24. Бернатович О. Проблеми захисту інтелектуально власності та шляхи їх вирішення. – Р., 2010. – 351 с.
25. Бубенко П. Т. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарєв. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 215 с.
26. Вачевський М. В. Соціально-економічні аспекти використання інтелектуальної власності в сучасних умовах. — К.: ЦУЛ, Довгий С. О., Жаров В. О. Кремень В. Г. Охорона інтелектуальної власності в Україні. — К.: Форум, 2002. — 319 с. 2004. — 376 с.
27. Галянтич М. Адміністративно – правовий захист прав суб'єктів промислової власності. // Інтелектуальна власність. – 2001. - № 1 – 2. – С. 14 – 16.
28. Гладенко О. Лісабонський договір ЄС 2007 року як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу / О. Гладенко // Вісник ЦВК №1 (11), 2008 – с. 73-77.
29. Гладка О. В. Сучасний стан законодавчого забезпечення відносин комерційної концесії / О. В. Гладка // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право. – Х., 2012. – № 1. – С. 174–182.
30. Гнатенко А. Застосування судами деяких норм законодавства про захист авторського права і суміжних прав : проблеми судової практики / А. Гнатенко, Д. Луспеник // Право України. – 2009. – № 2. – С. 109–120.
31. Гордієнко, С. Г. Теорія та практика діяльності державних та недержавних структур із захисту інтелектуальної власності в Україні в сучасних умовах [Електронний ресурс] : курс лекцій / С. Г. Гордієнко; НТУУ «КПІ». –

Електронні текстові дані (1 файл: 4,04 Мбайт). – Київ : НТУУ «КПІ», 2011. – 496 с. – Назва з екрана. Електронний ресурс: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/17634>

32. Горнісевич А.М. Міжнародні стандарти захисту прав на інтелектуальну власність/А.М. Горнісевич// Наука та інновації. 2011. Т. 7. № 3. С. 49—53.

33. Грищенко А. Теоретичні та практичні проблеми використання майнових прав на об'єкти авторського та суміжних прав в якості предмета застави / А. Грищенко // Теорія і практика інтелект. власності. – 2007. – № 4. – С. 3–11.

34. Гуменюк О. Плагіат та інші актуальні проблеми реалізації авторського права у діяльності засобів масової інформації / О. Гуменюк // Інтелектуальна власність. – 2009. – № 5. – С. 13–21.

35. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності / І. І. Дахно // - 2-ге вид. К. Центр навчальної літератури, 2006.

36. Дем'янін В.Л. Інноваційна політика держави і проблеми інтелектуальної власності // Економіка і прогнозування, 2005. - № 2. - С. 39.

37. Дмитришин В. С. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні: навч. посіб. / В. С. Дмитришин. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 248 с.

38. Дроб'язко В. Міжнародна охорона авторського права і суміжних прав / В. Дроб'язко // Теорія і практика інтелект. власності. – 2007. – № 5. – С. 3–11. ; № 6. – С. 3–11.

39. Жаров В. О. Інтелектуальна власність в Україні: правові аспекти набуття, здійснення та захисту прав. –К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2000. – С. 188.

40. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності: Навчальний посібник. — К. : ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності», 2003. — 64 с.

41. Жилінкова О. В. Співвідношення понять "інформація" та "об'єкт права інтелектуальної власності" / О. В. Жилінкова // Юридична Україна. – 2010. – № 8. – С. 68–72.

42. Запорожець І. Заходи адміністративного примусу у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності / І. Запорожець // Право України. – 2007. – № 4. – С. 26–29.

43. Запорожець І. Управління охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності : пошук нових методів здійснення / І. Запорожець // Право України. – 2008. – № 1. – С. 70–73.

44. Захист прав на інтелектуальну власність в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування: Рекомендації парламентських слухань // Голос України. — 2007. — №125.

45. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика. Науково-практичне видання у 4-х томах. Т. 3 / За заг. ред. О. Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999.

46. Інтелектуальна власність в Україні: Проблеми теорії і практики: зб. наук. статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, Ю. Л. Бошицького. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2002.

47. Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії та практики : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (24 лют. 2010 р.) : [у 3 вип.] / НАН України, Київ. ун-т права, Міжнар. центр прав. пробл. інтелект. власності при Ін-ті держави і права ім. В. М. Корецького. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2012. Вип. 1. – 156 с. Вип. 2. – 142 с. Вип. 3. – 182 с.

48. Інтелектуальна власність як джерело якісного розвитку: Загальний огляд для малих і середніх підприємств/ За редакцією М. В. Паладія. – К., - 2003.

49. Кавасс І., Скрынька Д. Защита интеллектуальной собственности и ТРИПС / Інтелектуальна власність. – 1999. - № 6. – с. 5-15.

50. Капіца Ю. Питання співвідношення права інтелектуальної власності та права конкуренції у законодавстві Європейського Союзу та України / Ю. Капіца // Право України. – 2006. – № 11. – С. 78–81.

51. Ковальський В. Кримінально-правова охорона права інтелектуальної власності. Загальні питання // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2007. — № 5. — С. 12-23.

52. Коди́нец А. А. Дого́вора в сфе́ре интелектуально́й собстве́нности: пробле́мы право́вого регу́лирова́ния / А.А. Коди́нец // Альманах цивілістики. – К., 2010. – Вип. 3. – С. 225–252.
53. Колтунова А. С. Міжнародні механізми захисту інтелектуальної власності// Юридичні науки: проблеми та перспективи: матеріали III Міжнар. наук. конф. (г. Казань, травень 2015 р). - Казань: Бук, 2015. - С. 207-209. - URL <https://moluch.ru/conf/law/archive/141/8113/>.
54. Коноваленко В. Авторское право : автору, редактору, издателю / В. Коноваленко. – Х. : Фактор, 2007. – 496 с.
55. Коссак В. М. Право інтелектуальної власності / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 208 с.
56. Кохановская Е. В. К вопросу об общих положениях о праве интеллектуальной собственности в Гражданском кодексе Украины / Е. В. Кохановская // Ежегодник украинского права. – Х., 2012. – № 4. – С. 354–370.
57. Кохановська О. В. Основні теорії права інтелектуальної власності та їх вплив на розвиток сучасного законодавства в Україні / О. В. Кохановська // Право України. – 2011. – № 5. – С. 52–59; Право України. – 2011. – № 7. – С. 181–189.
58. Кравець В. Р. Право інтелектуальної власності (у запитаннях і відповідях) : навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха. – К.: Центр учб. л-ри, 2012. – 264 с.
59. Крижна В. М. Інтелектуальна власність: правовий аспект / В. М. Крижна // Бізнес. Збірник систематизованого законодавства. – 2009. – № 6. – С. 86–90.
60. Крижна В. М. Майнові права інтелектуальної власності як предмет цивільно-правових договорів / В. М. Крижна // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 5. – С. 116–120.
61. Крижна В. М. Право інтелектуальної власності та суспільні інтереси / В. М. Крижна // Право України. – 2011. – № 3. – С. 60–65.
62. Крижна В. М. Принцип справедливості, добросовісності та розумності і правові наслідки недійсності договорів у сфері інтелектуальної власності / В. Крижна // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2008. – № 6. – С. 3–7.

63. Крижний О. Деякі питання кодифікації законодавства про кримінальну відповідальність за порушення прав на інтелектуальну власність. — Теорія і практика інтелектуальної власності — 3/2010. — С. 30-35.
64. Кубах А.І. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник — Харків : ХНАМГ, 2008. — 149 с.
65. Кузнецова Н. С. Проблеми захисту прав на інтелектуальну власність в Україні / Н. С. Кузнецова, О. В. Кохановська // Право України. — 2011. — № 3. — С. 21–29.
66. Кульчинська Ю.О. Кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності. Юридична наука, №9, 2013 р.
67. Лисицький М. Антимонопольне законодавство як засіб захисту авторського права та суміжних прав / Інтелектуальна власність. — 1999. - № 8. — с. 14-20.
68. Мельник М. Кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності в Україні // Митна справа. — 2003. — №6. — С. 46-50.
69. Міжнародні договори та угоди у сфері інтелектуальної власності: Навч. посіб. / А.С. Ромашко, І.І. Верба, В.В. Пригода К.: НТУУ "КПІ", 2013. — 160.
70. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності / упоряд. : А. М. Горнісевич, С. М. Болюлий. — К. : Ін-т інтел. власн. і права, 2013. — 442 с.
71. Можаровська Н. Актуальні проблеми законодавства України у сфері адміністративно-правової охорони та захисту прав на інтелектуальну власність / Н. Можаровська // Підприємництво, госп-во і право. — 2006. — № 8. — С. 42–45.
72. Морозова Л.П. Захист прав на інтелектуальну власність в Україні та шляхи їх подолання. Науковий журнал «Молодий вчений» , № 3 (43) , 2017 р. с.802-805
73. Мэггс П. Б. Интеллектуальная собственность / П. Б. Мэггс, А. П. Сергеев. — М. : Юристъ, 2000. — 400с.

74. Наукова та інноваційна діяльність. Інтелектуальна власність : тлумач. укр.-рос. сл. / Акад. мед. наук. України, ДУ "Ін-т мед. радіології ім. С. П. Григор'єва АМНУ"; за ред. Л. Г. Розенфельда. – Х., 2007. – 172 с.
75. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 9-те вид., переробл. та допов. — К. : Юридична думка, 2012. — 1316 с.
76. Нерсисян А. Форми захисту прав на інтелектуальну власність в Україні: теоретичні аспекти / А. Нерсисян // Юридичний журнал. – 2010. – № 6. – С. 39–40.
77. Паладій М. Конкурентоспроможність інтелектуальної власності України // Конкуренція: Вісник АМК України. - 2005. - № 2 (17).
78. Підпригора О. А., Підпригора О. О. Право інтелектуальної власності України: Навч. посіб. для студентів юрид. вузів і фак. університетів. – К.: Юрінком Інтер, 1998.
79. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. : В. Р. Кравця, В. Г. Олюхи. – К. : Центр учб. л-ри, 2012. – 270 с.
80. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / Ю.М. Капіца, С.К. Ступак, В.П. Воробйов та ін.; за ред. Ю.М. Капіци. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006.– 1104 с. 7.
81. Право інтелектуальної власності України: конспект лекцій / за ред. В. І. Борисової. – Х. : Право, 2008. – 112 с.
82. Право інтелектуальної власності: академ. курс / за заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – К., 2004. – 672 с.
83. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. у запитання та відповідях / Нац. ун-т "Одес. юрид. акад."; за заг. ред. О. І. Харитонової. – Х. : Одіссей, 2012. – 189 с.
84. Право інтелектуальної власності: підручник / за ред.: О. А. Підпригора, О. Д. Святоцький. – К.: Ін Юре, 2002. – 602 с.
85. Правова охорона комерційних позначень в Україні: Проблеми теорії і практики / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. – К.: Юридична думка, 2006. – 634 с.

86. Святоцький О. Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності у судовому порядку / Інтелектуальна власність. – 1999. - № 3- 4. – с. 13-18.
87. Сиденко В.. Охорона інтелектуальної власності в Україні: проблеми й розв'язання. – С., 2008. – 256 с.
88. Солощук М. Введення в інтелектуальну власність (тема 1) / М. Солощук, М. Капінос, Е. Лерентович // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 1. – С. 69–77.
89. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004- 2015 роки). Шляхом європейської інтеграції / Авт. кол . : А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін .; Нац. ін-т стратег, дослідж., Ін-т прогнозування НАН України; М-во економіки та з питань європейської інтеграції України. - М. 2 004.
90. Тимошенко Ю.Г. Захист прав на інтелектуальну власність як один із важливих напрямків економічної безпеки країни. Тези доповідей III міжнародної НПК «Інформаційна та економічна безпека» (INFECO-2010). с. 162-163.
91. Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України. Матеріали науково-практичної конф. - М., 2003. - С. 16.
92. Харитонova О. І. Поняття та види цивільних правовідносин інтелектуальної власності / О. І. Харитонova // Право України. – 2011. – № 3. – С. 66–77.
93. Цивільне право. Практикум / За ред. Р. А. Майданика (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнюцовой, О. В. Дзери. – К.: Правова юдність, 2008.
94. Цитович Л. Уголовно–правовые аспекты защиты авторских прав. // Интеллектуальная собственность. - 2001. - № 10. – С. 33 – 35.
95. Черевко Г. В. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / Г. В. Черевко. – К. : Знання, 2008. – 412 с.
96. Шишка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: дис. докт. юрид. наук: 12.00.03 / Роман Богданович Шишка. – Х., 2004. – 469 с.
97. Яркіна Н. Є. Правові проблеми захисту авторських і суміжних прав / Н. Яркіна // Вісник Академії правових наук України. – Х., 2005. – № 4. – С. 99–107.

98. Яркіна Н. Є. Спільні права інтелектуальної власності: їх виникнення та здійснення / Н. Є. Яркіна // Вісник Академії правових наук України. – Х., 2010. – № 4. – С. 145–155.

99. Яроцький В. Л. Принцип вичерпання прав на об'єкти інтелектуальної власності / В. Л. Яроцький // Цивілістичні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті проф. О. А. Підпригори. – К., 2008. – С. 114–121.

100. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність. Навчальний посібник / О. О. Ястремська // Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 124 с.